

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax: 088 118 86 71
www.overijssel.nl
postbus@overijssel.nl
KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Netwerk Groene Bureaus

Zeisterweg 14
3984 NL ODIJK

Inlichtingen bij

@overijssel.nl

Datum	Kenmerk	Zaaknummer	Pagina	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
27.07.2021	D2021-07-000116	Z-HZ-WNB-2019-003681	1 van 46	5		

Onderwerp: Wnb Ontheffing natuuronderzoek NGB

Geachte ,

U heeft, namens de vereniging Netwerk Groene Bureaus (verder NGB), een aanvraag voor een ontheffing op basis van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten bij ons ingediend.¹ Deze hebben wij op 30 augustus 2019 ontvangen. Na aanleiding van ons voornemen om de ontheffing gedeeltelijk te weigeren hebben wij de vereniging NGB de gelegenheid gegeven hierop te reageren.² In de reactie hierop is de aanvraag gewijzigd.³

De aanvraag heeft betrekking op het uitvoeren van ecologische onderzoeken in de gehele provincie Overijssel. De locaties zijn afhankelijk van de opdrachtgever of de doelstelling van het onderzoek. U vraagt als brancheorganisatie deze ontheffing aan ten behoeve van de aangesloten bureaus bij uw organisatie. Uw aanvraag betreft alle beschermde soorten met uitzondering van vogels en planten. In deze brief geven wij onze beslissing weer.

Besluit

Wij honoreren uw verzoek grotendeels. Wij verlenen u een ontheffing voor de verbodsbepalingen voor soortgroepen, genoemd in tabel 1. De toestemming om ongewervelden te doden is beperkt tot de Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*). Dat geldt ook voor het onder zich hebben en vervoeren. U mag voor het vangen van dieren de volgende middelen gebruiken:

- vallen (kleine grondgebonden zoogdieren⁴),
- netten (vissen, amfibieën en kevers⁵),
- fuiken t.b.v. het vangen van Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*), Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*) en amfibieën.

¹ In ons registratiesysteem bekend onder kenmerk 2019/0268127

² E-mail van 17 december 2020, ons kenmerk 2020/0358597 en van 18 december 2020, ons kenmerk 2020/0358979.

³ E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639. Blz. 3 onder paragraaf 3 en 4.

⁴ Zie voor de betreffende soorten bijlage 3 bij dit besluit en de bijlage bij art. 3.10 van de Wet natuurbescherming, onderdeel A

⁵ Zie voor de betreffende soorten bijlage 3 bij dit besluit en de bijlage bij art. 3.10 van de Wet natuurbescherming, onderdeel A.

Deze ontheffing geeft tevens toestemming⁶ om vallen, fuiken en netten buiten gebouwen bij u te hebben ten behoeve van onderzoek.⁷

Tabel 1: Soortgroepen en verbodsbepalingen Wnb waarvoor ontheffing wordt verleend

Soortgroep	Verbodsbepaling Wnb (art.)	
Vleermuizen	3.5, lid 2	opzettelijk verstoren
Grondgebonden zoogdieren	3.5, lid 2	opzettelijk verstoren
	3.5, lid 1 3.10, lid 1a	opzettelijk vangen
Amfibieën	3.5, lid 2	opzettelijk verstoren
	3.5, lid 4 3.10, lid 1b	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen
	3.5, lid 1 3.10, lid 1a	opzettelijk vangen
	3.5, lid 2	opzettelijk verstoren
Reptielen	3.5, lid 1 3.10, lid 1a	opzettelijk vangen
	3.5, lid 2	opzettelijk te verstoren
Vissen	3.5, lid 4 3.10, lid 1b	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (opzettelijk) beschadigen of vernielen
	3.5, lid 1 3.10, lid 1a	opzettelijk vangen
	3.5, lid 2	opzettelijk verstoren
Ongewervelde dieren	3.5, lid 1	doden – uitsluitend Platte schijfhoren in overeenstemming met voorschrift 26
	3.6, lid 2	Onder zich hebben en vervoeren - uitsluitend Platte schijfhoren
	3.5, lid 4 3.10, lid 1b	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen m.u.v. Vliegend hert, Juchtleerkever. Vermiljoenkever alleen in overeenstemming met voorschrift 27
	3.5, lid 1 3.10, lid 1a	opzettelijk vangen

Weigering ontheffing

Wij weigeren een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in tabel 2. Het betreft vooral de gevraagde ontheffing om van alle soortgroepen voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen. Bij veldonderzoek op het land gaat het om rustplaatsen van amfibieën en reptielen. Dat blijkt uit de informatie in de bijlage bij het projectplan. Daarin wordt alleen voor deze twee soortgroepen beschreven dat op de grond liggend materiaal wordt omgedraaid. Daar onder kunnen amfibieën en reptielen rusten. Het omgedraaide materiaal wordt altijd zorgvuldig teruggelegd. Door deze werkwijze wordt de betreffende rustplaats niet beschadigd of vernield. De plek blijft behouden. Ontheffing is in dat geval niet nodig.

Daarnaast weigeren wij ontheffing van het verbod om eieren te rapen van amfibieën en mieren. Alleen amfibieën vallen onder de soortenbescherming in de Wet natuurbescherming. Het verbod op het rapen van eieren van amfibieën geldt alleen voor de strikter beschermde soorten.⁸ De meeste amfibieën die onder de bescherming van art. 3.5 Wnb vallen zijn niet algemeen in Nederland en Overijssel. Verschillende soorten staan op de Nederlandse rode lijst in de categorie 'bedreigd' of 'ernstig bedreigd'. Gezien de reikwijdte van deze ontheffing is het niet uitgesloten dat het rapen van eieren van deze soorten afbreuk doet aan het streven om deze soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen en te houden.

De gevraagde ontheffing van dit verbod voor deze soorten kan niet worden verleend.

⁶ Wet natuurbescherming art. 3.25, vierde lid.

⁷ Wet natuurbescherming art. 3.24, tweede lid i.c.m. Besluit natuurbescherming, art. 3.10 en 3.11.

⁸ Wet natuurbescherming art. 3.5, derde lid.

In de oorspronkelijke aanvraag wordt ook ontheffing gevraagd van het verbod om kevers en weekdieren te doden en onder zich te hebben of te vervoeren. Het ging daarbij alleen bij de kevers om beschermde soorten. De gevraagde ontheffing had betrekking op twee waterroofkeversoorten⁹. Deze vallen onder de soortenbescherming van hoofdstuk 3 Wet natuurbescherming. Beide keversoorten hebben een (zeer) ongunstige staat van instandhouding. Er zijn andere methoden om zekerheid over de correcte identificatie te verkrijgen dan het doden.¹⁰ Gezien deze (zeer) ongunstige staat van instandhouding en de aanwezigheid van alternatieve methoden is ontheffing van het verbod te doden, in bezit hebben en vervoeren voor deze twee soorten niet mogelijk.

In de reactie op de voorgenomen gedeeltelijke weigering reageert u niet inhoudelijk op de voorgenomen weigering. U voegt wel enkele soorten toe aan de gevraagde ontheffing voor het doden, in bezit hebben en vervoeren van beschermde dieren. Het gaat om Bataafse stroommossel, Platte schijfhoren, libellen en juffers (verder libellen). Bij de libellen gaat het om de larven en/of larvenhuidjes. Nagenoeg alle beschermde libellen staan op de meest recente Nederlandse Rode lijsten¹¹ in één van de categorieën 'bedreigd', 'ernstig bedreigd' of 'uitgestorven in Nederland'. De staat van instandhouding van deze soorten is niet op orde. De ontheffing heeft een zeer ruime reikwijdte, doordat deze wordt door gemachtigd naar alle leden van het NGB. Er is geen sprake van een gecoördineerd onderzoek. Het doden van individuen is nodig omdat ze in het veld niet of zeer moeilijk op naam te brengen zijn, volgens de reactie van NGB. Vanwege al deze factoren is op voorhand het streven naar een gunstige staat van instandhouding niet geborgd. Vanwege het afbreukrisico ten aanzien van de gunstige staat van instandhouding van deze soorten weigeren wij de gevraagde ontheffing.

Het doden van de Bataafse stroommossel weigeren wij eveneens. Deze soort staat op de Nederlandse Rode lijst als 'uitgestorven in Nederland'. Inmiddels komt de soort op enkele plekken in Nederland weer voor, maar is in Overijssel nog niet waargenomen. Voor zekere determinatie zijn kenmerken aan de binnenzijde van de schelp van belang volgens de aanvraag. Daarom wordt ontheffing voor het doden gevraagd. Gezien de reikwijdte van de ontheffing en het onvermogen om de soort in het veld te herkennen is ook voor deze soort op voorhand het streven naar een gunstige staat van instandhouding niet geborgd.

Het doden van de platte schijfhoren is alleen onder strikte voorwaarden toegestaan. Deze zijn opgenomen in de voorschriften.

In de bijlage bij het reactiedocument op ons voornemen om de ontheffing gedeeltelijk te weigeren heeft u een gewijzigd inventarisatieprotocol toegevoegd. Uit dit gewijzigd inventarisatieprotocol blijkt dat voor drie beschermde keversoorten¹² het beschadigen en vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen is opgenomen. In het protocol wordt beschreven dat van dood hout de schors wordt verwijderd. Dat gebeurt om aanwezige larven of volwassen insecten te onderzoeken. Dat wordt voor alle drie de soorten beschreven als (aanvullende) onderzoeksmethode.

Het NGB heeft in de reactie op de voorgenomen weigering van de ontheffing de aanvraag voor het beschadigen of vernielen van voortplantings- en rustplaatsen voor het Vliegend hert en de Juchtleerkever ingetrokken. Er is geen noodzaak om ontheffing te verlenen voor het verstoren van deze twee kevers.

De onderzoeksmethode voor de Vermiljoenkever handhaven zij wel. Tot voor enkele jaren kwam de Vermiljoenkever in Nederland niet voor.¹³ Sinds 2012 is op enkele plaatsen in Nederland de Vermiljoenkever waargenomen. De omvang van de populatie is niet bekend. Zowel de larven als de

⁹ Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*) en Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*).

¹⁰ Bijvoorbeeld fotograferen van boven en onderzijde van een individu – zie <https://www.eis-nederland.nl/Portals/4/Bescherming/Aandachtsoorten/waterroofkevers.pdf>

¹¹ Besluit van de Staatssecretaris van Economische zaken van 15 oktober, DGAN-PDJNG / 15129301, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna. Gepubliceerd in de Staatscourant van 23 oktober 2015, nr. 36471.

¹² Het betreft Vliegend hert (*Lucanus cervus*), Juchtleerkever (*Osmoderma eremita*) en Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*).

¹³ Bron: <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/juchtleerkever-osmoderma-eremita> en artikel op NatureToday van 1 maart 2021.

volwassenkever leeft onder de schors van recent gestorven bomen. Vooral staande bomen zijn maximaal 5 jaar na afsterven geschikt leefgebied voor deze soort. Door het gedeeltelijk ontschorsen droogt een groot deel van een staande stam uit. De boom verliest dan zijn geschiktheid als leefgebied voor deze soort. De effecten op het leefgebied zijn bij liggende stammen veel kleiner. Wij onderschrijven de noodzaak van onderzoek. De methode van het verwijderen van een deel van de schors staan wij beperkt toe op liggende dode boomstammen. Door de beperkende voorwaarden wordt het leefgebied zo veel mogelijk behouden en borgen we het streven naar een gunstige staat van instandhouding.

Voor zover ontheffing wordt geweigerd voor het doden van beschermde soorten weigeren wij ook ontheffing voor het 'onder zich hebben of vervoeren'.

Tabel 2: Verbodsbepalingen Wnb waarvoor geen ontheffing wordt verleend

Soortgroep	Verbodsbepaling Wnb (art.)	
Vleermuizen	3.5, lid 4	Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen beschadigen of vernielen
Grondgebonden zoogdieren	3.5, lid 4 3.10, lid 1b	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (opzettelijk) beschadigen of vernielen
Amfibieën	3.5, lid 3	eieren opzettelijk vernielen of rapen
	3.6, lid 2	onder zich hebben of te vervoeren
Reptielen	3.5, lid 4 3.10, lid 1b	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (opzettelijk) beschadigen of vernielen
Ongewervelde dieren	3.5, lid 1 3.10, lid 1a	Opzettelijk doden m.u.v. Platte schijfhoorn
	3.5, lid 4	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (opzettelijk) beschadigen of vernielen van Vliegend hert, Juchtleerkever. Van Vermiljoenkever beperkt (zie voorschrift 27)
	3.6, lid 2	onder zich hebben of te vervoeren

De nadere motivering voor ons besluit is in bijlage 2 (overwegingen) weergegeven.

Deze ontheffing is geldig tot en met 31 december 2031.

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in bijlagen 1 weergegeven.

Ontheffing van soorten is niet zondermeer geldig in Natura 2000-gebieden

De soortenbescherming is een ander afwegingkader dan voor gebiedsbescherming. In de aanvraag worden een aantal soorten weergegeven, die in een aantal Natura 2000-gebieden als instandhoudingsdoel gelden. Voor onderzoek naar dergelijke soorten is mogelijk ook een vergunning Wet natuurbescherming nodig. Dat geldt ook voor het uitvoeren van fysiek ecologisch onderzoek in het algemeen binnen deze gebieden. Provincie Overijssel is ook bevoegd voor het geven van natuurvergunningen op basis van de Wet natuurbescherming. Neem contact op met het Overijssel Loket¹⁴ als u verwacht dat een natuurvergunning nodig is.

Ambtshalve intrekking of wijziging ontheffing

Wij wijzen u er op dat wij ambtshalve deze ontheffing wijzigen of intrekken als onder andere de omstandigheden zodanig veranderd zijn, dat wij deze niet of onder andere beperkingen of voorwaarden zouden hebben verleend.¹⁵

¹⁴ Telefonisch via 038 499 88 99 of via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl.

¹⁵ Wet natuurbescherming art. 5.4, eerste lid, sub d.

Leges

U bent voor het in behandeling nemen van uw aanvraag leges verschuldigd¹⁶. De verschuldigde leges zijn:

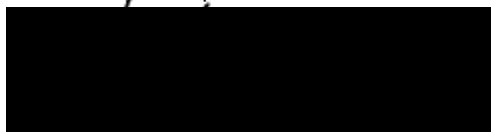
Artikel Code	Artikel omschrijving	Leges bedrag
7.5.2	Afhandelen en besluitvorming aanvraag van ontheffing als bedoeld 3.3, 3.8 en 3.10 Wnb, die al dan niet ziet op het realiseren van een infrastructureel werk, ruimtelijke inrichting of projectontwikkeling	€ 2.948,00
i.c.m. 3.4, vierde lid	Vermindering leges (50%) door gedeeltelijke weigering ontheffing	€ -1.474,00
Totaal leges		€ 1.474,00

Voor betaling van dit bedrag ontvangt u een factuur. Op deze factuur staat tevens vermeld hoe u eventueel bezwaar kunt aantekenen tegen de hoogte van het legesbedrag en de gehanteerde grondslagen.

Vragen

Heeft u vragen? Neemt u dan gerust contact op via de contactgegevens vermeld in het briefhoofd onder 'Inlichtingen bij'. Schrijft u ons een brief of e-mail? Vermeld dan het zaaknummer Z-HZ-WNB-2019-003681. Op die manier kunnen wij sneller op uw vraag of opmerking reageren.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

Lars Wuijster,
teamleider Vergunningverlening

Bijlagen:

Bijlage 1	Voorschriften
Bijlage 2	Overwegingen bij het besluit
Bijlage 3	Wet natuurbescherming beschermde soorten art. 3.5, eerste lid
Bijlage 4	Ethische richtlijnen vangen en hanteren vleermuizen
Bijlage 5	Desinfectie protocol veldwerk, RAVON, april 2020

Afschriften

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en wethouders van alle gemeenten in Overijssel

¹⁶ Belastingverordening Overijssel 2019

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken.

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 038 425 48 02.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 361 55 55.

BIJLAGE 1 - VOORSCHRIFTEN

Moet u volgens voorschriften iets melden of contact opnemen met het bevoegd gezag?

Geeft u altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming – de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit (D2021-07-000116). Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek bestemd is. Het **Overijsselloket** is bereikbaar via de telefoon onder nummer **038 499 88 99** of via het e-mailadres [**meldpunt@overijssel.nl**](mailto:meldpunt@overijssel.nl). Geeft u bij het melden ook uw naam en telefoonnummer aan ons door!

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. Deze ontheffing is geldig voor de ontheffinghouder, te weten vereniging Netwerk Groene Bureaus (NGB) of haar rechtsopvolgers.
2. De aangegeven handelingen en/of de toegestane middelen mogen uitsluitend worden verricht dan wel toegepast voor ecologisch inventariserend onderzoek om kennis over één of meerdere diersoorten te vergaren, bijvoorbeeld voor onderzoek ter onderbouwing van een aanvraag van een ontheffing.
3. Het NGB is als ontheffinghouder verantwoordelijk voor het gebruik van de ontheffing en de naleving van de voorschriften waaronder zij is verleend. De verantwoordelijkheid van het NGB laat onverlet dat de ontheffinggebruiker strafrechtelijk kan worden vervolgd bij overtreding van deze ontheffing.
4. De ontheffinghouder kan aangesloten advies- en onderzoeksbureaus bij het NGB machtigen om gebruik te maken van deze ontheffing middels een schriftelijke machtiging.
5. De ontheffinghouder stuurt een overzicht van de gemachtigde bureaus naar provincie Overijssel. Het eerste overzicht stuurt u voor 15 september 2021 naar Gedeputeerde Staten van Overijssel via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van Wet natuurbescherming – soorten en het kenmerk van de ontheffing (D2021-07-000116). In de daarop volgende jaren geeft u telkens voor 15 februari wijzigingen door in de gemachtigde bureaus.
6. Als er sprake is van een tussentijdse beëindiging van een lidmaatschap binnen het lidmaatschapsjaar meldt de ontheffinghouder dit een maand voordat het lidmaatschap van een aangesloten adviesbureau eindigt bij provincie Overijssel volgens de instructie, beschreven in voorschrift 5.
7. Als er sprake is van een nieuw lidmaatschap binnen het lidmaatschapsjaar meldt de ontheffinghouder dit binnen een maand na aanmelding bij provincie Overijssel volgens de instructie, beschreven in voorschrift 5.
8. De machtiging van aangesloten advies- en onderzoeksbureaus moet aan een kopie van de ontheffing (digitaal) worden gehecht.
De machtiging vermeldt in ieder geval de volgende gegevens:
 - a) naam van het ecologisch adviesbureau, adres en vestigingsplaats;
 - b) de naam en verifieerbare kwalificaties van een veldecoloog met betrekking tot de deskundigheid op het gebied van het toepassen van elektrisch vissen. Daaruit moet blijken in hoeverre deze veldecoloog voldoet aan de eisen die wij daaraan stellen (zie voorschrift 33);
 - c) de periode waarvoor de machtiging geldt;
 - d) de datum, naam en handtekening van de tekenbevoegde persoon namens de ontheffinghouder;
 - e) het kenmerk van de ontheffing waarop de machtiging is gebaseerd.

9. De ontheffinghouder trekt een verstrekte machtiging in als het lidmaatschap van het Netwerk Groene Bureaus van een gemachtigd adviesbureau is beëindigd.
10. De ontheffinghouder zorgt ervoor dat uitsluitend de (veld)ecologen, die werk uitvoeren voor een gemachtigde bureau, gebruik maken van de ontheffing. Het verder doormachtigen of doorgeven van de machtiging met de ontheffing aan derden is niet toegestaan.
11. De ontheffinghouder zorgt ervoor dat (veld)ecologen van het gemachtigde bureau bij het uitvoeren van veldwerk naar beschermde soorten een afschrift (digitaal) van de machtiging en de ontheffing met bijbehorende bijlagen bij zich dragen.
12. De ontheffinghouder draagt er zorg voor dat de in voorschrift 4 genoemde (rechts)personen op de hoogte zijn van de inhoud en het doel van de voorschriften en beperkingen.
13. De ontheffinghouder zorgt ervoor dat alle gebruikers van deze ontheffing op de hoogte zijn van de nieuwste (wetenschappelijke) inzichten over het doen van ecologisch onderzoek met minder verstorende effecten voor de betrokken soort en/of een hogere trefkans.

Veldonderzoek

14. De ontheffinghouder draagt er zorg voor dat iedere gebruiker van deze ontheffing fysiek veldonderzoek naar beschermde soorten uitvoert volgens de meest recente inzichten en wetenschappelijke kennis. Innovaties in de wijze van onderzoek, waarbij vangen niet langer nodig is, die minder ingrijpend zijn voor de betrokken soorten en/of tot een grotere trefkans leiden, vervangen het huidige reguliere veldonderzoek voor zover daarmee het doel van het onderzoek voor één of meerdere soorten bereikt kan worden.
15. De ontheffinghouder draagt er zorg voor dat bij veldonderzoek ernstige verstoring van het leefgebied tijdens de voortplantingsperiode of de overwintering van een betrokken soort voorkomen wordt. Het onderzoek mag de voortplanting niet in gevaar brengen of de overwintering verstoren.
16. Onderzoek binnen een ruimte, die onderdeel is van het netwerk aan verblijfplaatsen van vleermuizen, is uitsluitend toegestaan als daar vanuit de doelstelling van het onderzoek aantoonbaar noodzaak voor is. Monitoring in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) door de Zoogdiervereniging is geen onderdeel van deze ontheffing.
17. Bij onderzoek binnen een ruimte, die in gebruik is als kraam- c.q. winterverblijfplaats van vleermuissoorten moet de verstoring zo kort mogelijk duren.
18. Een kraamverblijfplaats mag maximaal twee keer in een jaar worden bezocht met maximaal 2 personen.
19. In een (winter-)verblijfplaatsen mag uitsluitend ledverlichting of infrarood worden gebruikt. De verlichting moet zijn afgestemd op de omvang van de ruimte die verlicht moet worden. Een hoge kerkzolder vraagt om andere verlichting dan een kleine kelder. Verlichting met een lichtbron van meer dan 200 lumen en een bundelbereik van meer dan 100 m of andere verstorende handelen zijn niet toegestaan.
20. Onderzoek binnen een winterverblijfplaats van vleermuizen is tijdens de periode 15 oktober tot en met 30 maart alleen toegestaan in het kader van ecologisch onderzoek ten behoeve van een voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling. De vermoedelijke winterverblijfplaats is daarbij onderdeel van het te ontwikkelen gebied en moet daarvoor wijken. Opwarming door menselijke aanwezigheid van de ruimte moet voorkomen worden. De regels, weergegeven in de voorschriften 17 en 19, zijn tevens van toepassing hierbij.

21. Het is niet toegestaan om vleermuizen aan te raken of in de hand te nemen bijvoorbeeld voor determinatie of biometrisch onderzoek.
22. Het is niet toegestaan om grondgebonden zoogdieren met de blote hand aan te raken of in de hand te nemen. Voor determinatie kan het dier rechtstreeks vanuit de val in een doorzichtige vangzak worden overgebracht.
23. Bij onderzoek in water met een schepnet of sleepnet moet minimaal 50% van de optimale voortplantingsplaats ongemoeid worden gelaten.
24. De veldonderzoeken in oppervlaktewater met alle vormen van netten zijn niet toegestaan als de temperatuur in de waterkolom lager is dan 4 graden Celsius of hoger is dan 24 graden Celsius.
25. Het op naam brengen van larven van beschermde libellen mag uitsluitend in de directe omgeving van de vanglocatie. Na determinatie moeten ze op de vangplek weer in het water worden vrij gelaten.
26. Van de Platte schijfhoorn (*Anisus vorticulus*) mogen maximaal 2 exemplaren per onderzoekslocatie worden gedood. Doden is alleen toegestaan als determinatie door een specialist in het veld niet mogelijk is. Het doden is toegestaan met alcohol.
27. Het steekproefsgewijs ontschorsen van pas afgestorven bomen, om de aanwezigheid van de vermiljoenkever aan te tonen, is alleen toegestaan op liggende stammen. Het te ontschorsen deel moet beperkt blijven en mag maximaal een oppervlakte van 25 cm x 50 cm per stam hebben. Het ontschorsen moet onmiddellijk gestaakt worden als larven of de volwassen vermiljoenkever worden aangetroffen.
28. Algemeen geldt dat gevangen dieren zo snel mogelijk, op de plek waar ze gevangen zijn, weer vrij gelaten moeten worden.

Hygiënemaatregelen bij veldonderzoek

29. De ontheffinghouder voorkomt het overbrengen of verspreiden van ziektekiemen via materieel, materiaal of kleding. Daarvoor is iedere gebruiker van de ontheffing verplicht om bij elk veldonderzoek naar water- en oeverplanten, macro-fauna, amfibieën en/of vissen het actuele 'desinfectie protocol veldwerk vissen en amfibieën' van de stichting RAVON (zie bijlage 4 voor actuele versie 2020) toe te passen.
30. Tijdens veldonderzoek is het verplicht hygiënemaatregelen te nemen om het risico op overdracht van ziektes van mens op dier of dieren onderling te minimaliseren. Het gaat daarbij om ziektes, waarvan op het moment van het uitvoeren van veldonderzoek bekend is dat deze in Nederland voorkomen. De maatregelen die door de belangenorganisatie van de betreffende diersoort worden geadviseerd moeten worden opgevolgd. Raadpleeg voor maatregelen altijd de belangenorganisatie van de betreffende diersoort.
Dat zijn in ieder geval maatregelen om overdracht van het SARS-CoV-2 virus van mens op zoogdier te voorkomen. De hygiënemaatregelen in bijlage 5 zijn van toepassing, zolang deze nodig zijn om overdracht van deze ziekteverwekkers te voorkomen.
31. Het is niet toegestaan om dieren naar een andere plek dan de vangplek te verplaatsen. Dat is nodig om verspreiding van ziektekiemen tegen te gaan.
32. Ter voorkoming van verspreiding van invasieve exoten (planten) is het verplicht bij het verlaten van de locatie van een veldonderzoek eerst het profiel van schoenen, laarzen en banden van

vervoersmiddelen grondig te reinigen met water en een borstel om plantenresten volledig te verwijderen.

Middelen

33. Het gebruik van elektrische visapparatuur is uitsluitend toegestaan door veldecologen die minimaal al twee jaar of bij meer dan 15 onderzoeken deze techniek toepassen in verschillende watertypen (zoals ondiep, diep, stilstaand, stromend) en voor verschillende vissoorten.
34. Het gebruik van (elektronisch) schepnet in ondiep (<1,5 m) zoet water is niet toegestaan als daar eitjes en/of larven van strikt beschermde amfibieënsoorten aanwezig zijn of nog worden afgezet (bijvoorbeeld door salamandersoorten).
35. Inloopvallen voor grondgebonden zoogdieren moeten regelmatig gecontroleerd worden. De interval tussen de controles mag niet langer dan twaalf uren zijn.
36. De inloopvallen voor grondgebonden zoogdieren zijn voorzien van geschikt voer en ruime hoeveelheid hooi. Door de grote kans op spitsmuizen in de val moeten er in ieder geval voldoende meelwormen aanwezig zijn om het gevangen dier in leven te houden tot de eerstvolgende controleronde.
37. De inloopvallen moeten altijd uit de zon staan en zodanig geplaatst zijn dat instroom van (regen-)water niet mogelijk is.
38. Het gebruik van inloopvallen is niet toegestaan als de temperatuur beneden 5 graden Celsius komt om extra sterfte door weersomstandigheden te voorkomen.
39. Fuiken voor het vangen van kevers en amfibieën dienen deels boven water te staan om verdrinken te voorkomen.
40. Fuiken voor het vangen van kevers en amfibieën moeten minimaal een keer per etmaal worden gecontroleerd.
41. Fuiken voor kevers en amfibieën moeten een voorziening hebben om rovers, zoals ratten, otters en vissen, tegen te houden.

Rapportageplicht

42. De ontheffinghouder dient jaarlijks per gemeente te rapporteren welke middelen, toegestaan volgens deze ontheffing, zijn toegepast bij onderzoek naar strenger beschermde diersoorten¹⁷. Tevens geeft u aan welke soorten zijn gevangen en/of dood zijn aangetroffen bij het vangen. Ook informatie over de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen is van belang.
Concreet moet het volgende per onderzoek worden weergegeven:
 - de locatie (naam gemeente) en datum,
 - het doel daarvan,
 - de gebruikte vangmiddelen/-methoden,
 - per vangmiddel de reden van gebruik c.q. het niet toepassen van een alternatieve minder invasieve middelen;
 - het aantal gevangen exemplaren van een soort;
 - de aantallen verstoorde c.q. dode individuen van een soort (ook al is er geen sprake opzet);
 - de aantallen beschadigde of vernielde voortplantings- of rustplaats van de betrokken soort.

¹⁷ Soorten van bijlage IV Habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn (zie ook bijlage 3)

Het rapport bestaat uit een spreadsheet. De ontheffinghouder dient ervoor te zorgen dat hij de benodigde gegevens van de gebruikers van de ontheffing krijgt.

43. De ontheffinghouder levert het rapport elk jaar uiterlijk 15 februari digitaal aan bij Gedeputeerde Staten van Overijssel via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van Wet natuurbescherming – soorten en het kenmerk van de ontheffing (D2021-07-000116). Het eerste rapport levert u uiterlijk 15 februari 2022 aan.

BIJLAGE 2 - OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT

Het besluit bestaat uit de ontheffing en voorschriften. In deze bijlage zijn de overwegingen bij het besluit opgenomen. Het besluiten de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De overwegingen zijn als volgt opgebouwd:

A	BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER	14
A1	Bevoegdheid	14
	A1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	14
A2	Procedure	14
	A2.1 Overeenstemming andere provincie	14
	A2.2 Adviesverzoek aan gemeente	14
	A2.3 Relevante overige besluiten	14
A3	Toetsingskader soorten	15
	A3.1 Wettelijke regels	15
	A3.2 Provinciaal beleid	15
	A3.2.1 Omgevingsverordening, hoofdstuk 7 Natuur	15
	A3.2.2 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017	15
B	AANVRAAG ONTHEFFING – DE FEITEN	16
B1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	16
	B1.1 Omschrijving van de activiteiten	16
	B1.2 Doel van het ecologisch onderzoek	16
	B1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	17
	B1.4 Middelen waarvoor ontheffing wordt gevraagd	18
	B1.5 Periode	18
	B1.6 Onderliggende documenten / informatie	18
	B1.7 Aanvullende gegevens	18
	B1.8 Conclusie noodzaak ontheffing	19
C	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	19
	C1 Inhoudelijke beoordeling	19
	C1.1 Beoordeling inventarisatiemethode	19
	C1.2 Onze reactie n.a.v. het projectplan en bijlage 'inventarisatiemethoden'	20
	Maatregelen in moeras-en waterbiotopen	22
	Toepassen hygiëneprotocollen verplicht	23
	Extra maatregelen als er sprake is van een zoönose	23
	C1.2 Beoordeling (vang)middelen	24
	C1.2.1 Aanvraag ontheffing vangmiddelen	24
	C1.2.2 Onze reactie op aangevraagde vangmiddelen	24
	Deskundig gebruik elektrisch vissen	25
	Buiten gebouwen vangmiddelen bij zich hebben	25

C1.3	Voorwaarden aan een machtiging	25
C1.4	Jaarlijkse plicht om te rapporteren	26
C1.5	Weigering deel van de ontheffing	27
	Doden van beschermde dieren	27
	Rapen van amfibieëneieren	28
	Onder zich hebben en vervoeren	29
	Beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen.....	29
C1.6	Alternatievenafweging	30
C1.7	Wettelijk belang	31
C1.8	Beoordeling staat van instandhouding	32
C1.9	Toetsing aan overige vereisten	32
C1.10	Eindconclusie toetsing	32
C1.11	Zorgplicht blijft altijd gelden	32
C2	Adviezen	33
C2.1	Bespreking van adviezen	33
D	Voornemen tot gedeeltelijke weigering	33
D1.1	bespreking reactie aanvrager op gedeeltelijke weigering	33
D1.2	Zienswijze NGB op tweede voornemen tot gedeeltelijk weigeren	33
D1.3	Reactie op de zienswijze van NGB	35
E	Slotconclusie	37
	BIJLAGE 3 – Wet natuurbescherming beschermde soorten art. 3.5, eerste lid	38
	BIJLAGE 4 – Desinfectie protocol veldwerk, RAVON	38
	BIJLAGE 5 – Voorwaarden veldwerk zoogdieren	41

A BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER

A1 Bevoegdheid

A1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming¹⁸. In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (art. 1.3, derde lid Wnb) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

A2 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

A2.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De activiteiten bestaan uitsluitend uit onderzoek in verschillende vormen naar beschermde soorten. Er worden geen soorten aan de natuur onttrokken. Effecten op populaties op het grondgebied van een andere provincie treden niet op. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

A2.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van alle gemeenten¹⁹ in de provincie Overijssel gestuurd met het verzoek om advies. De gemeenten zijn vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

A2.3 Relevante overige besluiten

Wij wijzen u erop, dat er mogelijk ook andere besluiten nodig zijn voordat u het voorgenomen ecologisch onderzoek uitvoert. In uw aanvraag noemt u enkele soorten²⁰, die in een aantal Natura 2000-gebieden medebepalend zijn geweest voor de status en begrenzing van die gebieden. Ze vormen daar een van de instandhoudingsdoelstellingen. De weergegeven handelingen voor die soorten mag u niet in alle gevallen zonder vergunning uitvoeren.

Deze ontheffing geldt niet zonder meer voor soorten die tevens een instandhoudingsdoelstelling zijn voor Natura 2000-gebieden. Als ecologisch onderzoek binnen (de invloedssfeer van) een Natura 2000-gebied plaats vindt, dan is er mogelijk sprake van (tijdelijke) negatieve effecten op één of meerdere instandhoudingsdoelen van dit gebied. Als er sprake is van een kans op significant negatieve effecten dan heeft u ook een natuurvergunning nodig op basis van de Wnb.²¹ Neem in dat geval contact met ons op. Wij zijn ook voor dat onderdeel bevoegd gezag.

¹⁸ Besluit natuurbescherming art. 1.3, eerste lid.

¹⁹ Te weten: Almelo, Borne, Dalfsen, Deventer, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Kampen, Losser, Oldenzaal, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Rijssen-Holten, Staphorst, Steenwijkerland, Tubbergen, Twenterand, Wierden.

²⁰ In ieder geval Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*); Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*); Vliegend hert (*Lucanus cervus*); Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) en Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*).

²¹ Wet natuurbescherming, artikel 2.7, tweede en derde lid.

A3 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

A3.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden²². Voor zover dat in overeenstemming is met de wettelijke regels²³.

Ook het Besluit natuurbescherming²⁴ en (soms) de Regeling natuurbescherming²⁵ zijn voor de toetsing relevant.

A3.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7).

A3.2.1 Omgevingsverordening, hoofdstuk 7 Natuur

Met de Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hierna: Omgevingsverordening) hebben wij een nadere invulling gegeven aan enkele wettelijke regels. In deze verordening zijn een aantal nationaal beschermd diersoorten vrijgesteld van de verbodsbepalingen. Het gaat om soorten die algemeen voorkomen. De betreffende soorten zijn opgenomen in bijlage 9a bij artikel 7.4.1 van de Omgevingsverordening. De populaties van deze soorten verkeren in een gunstige staat van instandhouding. Deze vrijstellingen zijn aanvullend aan de vrijstellingen die bedrijven of organisaties hebben indien zij werken in overeenstemming met een geldende gedragscodes.

Voor de soorten in de eerder genoemde bijlage geldt een vrijstelling voor het opzettelijk vangen en het beschadigen van rust- en verblijfplaatsen. Deze vrijstelling geldt ook voor het ecologisch onderzoek in het kader van een ruimtelijke ontwikkeling²⁶. De vrijstelling geldt alleen als dit nodig is in het belang, zoals dit per soort is weergegeven in bijlage 9a bij artikel 7.4.1 van de Omgevingsverordening.

A3.2.2 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

In onze beleidsregel Natuur geven we uitleg over de wijze waarop onze provincie uitvoering geeft aan de Wet natuurbescherming. De beleidsregel wordt aangepast als daar aanleiding toe is. Zo is in 2019 is onder andere een paragraaf aan de beleidsregel toegevoegd over jaarrond beschermde vogelnesten.

Achtergrondinformatie bij wijzigingen in onze beleidsregels vindt u in de 'Handreiking soortenbescherming'²⁷.

²² Wet natuurbescherming, art. 1.10, derde lid.

²³ Wet natuurbescherming, art. 3.3, vierde lid en/of art. 3.8, vijfde lid.

²⁴ Art. 3.9, art. 3.10 en art. 3.11, Besluit natuurbescherming

²⁵ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming.

²⁶ Ambtelijke afstemming over reikwijdte vrijstelling in maart 2020.

²⁷ Zie website provincie Overijssel: <https://www.overijssel.nl/loket/vergunning/milieu-natuur/wet-3/> Onderaan de webpagina onder het kopje 'Toelichting'.

B AANVRAAG ONTHEFFING – DE FEITEN

B1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

B1.1 Omschrijving van de activiteiten

U vraagt als brancheorganisatie een ontheffing aan voor het uitvoeren van ecologisch onderzoek in provincie Overijssel. U voert zelf geen onderzoeken uit. Volgens de informatie in het aanvraagformulier en het bijbehorende projectplan vraagt u deze ontheffing aan ten behoeve van uw leden-adviesbureaus. U wil deze leden-adviesbureaus machtigen tot het gebruik van de ontheffing die op uw naam staat. In latere communicatie²⁸ heeft u weergegeven dat u die machtiging gebruikt voor alle advies- en onderzoeksbureaus die bij uw organisatie zijn aangesloten. Dat betreft zowel de leden als aspirant-leden. In de reactie op ons voornemen tot het gedeeltelijk weigeren van de gevraagde ontheffing is de aanvraag gewijzigd. Voor enkele specifieke soorten en de soortgroep libellen wordt tevens ontheffing gevraagd van het verbod om dieren te doden, in bezit te hebben (onder zich hebben) en te vervoeren.²⁹

U heeft een projectplan opgesteld, waarin u ook een inventarisatieprotocol beschrijft. In dat projectplan geeft u aan dat de ontheffinghouder en machtigingshouders zich verplichten om de beschreven methoden in het inventarisatieprotocol te gebruiken. Ook is aangegeven dat de ontheffing alleen geldt voor zover dat nodig is voor het onderzoek, zoals omschreven in de aanvraag³⁰. U eist ook enige deskundigheid op het gebied van beschermde soorten van de gemachtigde³¹. Volgens het projectplan is er sprake van deskundigheid van een gemachtigde als deze minimaal een jaar ervaring heeft met advisering op het gebied van beschermde soorten. En als de gemachtigde veldwerk uitvoert moet deze minimaal drie keer de toe te passen werkwijze onder begeleiding van een ervaren veldecoloog hebben uitgevoerd. Bij de communicatie over het gedeeltelijk weigeren van de ontheffing is tevens een nieuw inventarisatieprotocol gevoegd.³²

De ecologische onderzoeken vinden plaats om de aan- dan wel afwezigheid van flora en fauna vast te stellen. Maar ook om de functionaliteit van gebieden voor flora en fauna te bepalen. De verzamelde informatie is nodig om de mogelijke invloed van voorgenomen activiteiten van derden op de instandhouding van flora en fauna in te schatten. Op basis daarvan bepaalt een ecologisch bureau of er sprake is van overtredingen van de wettelijke regels in de Wet natuurbescherming. In uw reactie op aanvullende vragen³³ geeft u tevens aan dat een adviesbureau soms ecologische onderzoek uitvoert in het kader van natuurinclusief werken, maatschappelijk verantwoord ondernemen en/of duurzaam ondernemen. Op die wijze leveren adviesbureaus een eigen maatschappelijke bijdrage aan bescherming en ontwikkeling van flora en fauna. Dat kan onder meer in de vorm van eigen projecten of ondersteuning van derden zonder opdrachtgever-opdrachtnemer-relatie.

B1.2 Doel van het ecologisch onderzoek

Het ecologisch onderzoek, zoals aangevraagd, vindt plaats om

- de aan- dan wel afwezigheid van flora en fauna aan te tonen,
- de functionaliteit van gebieden voor flora en fauna vast te kunnen stellen,
- mogelijke invloed van activiteiten te bepalen op de instandhouding van flora en fauna.

²⁸ Uw e-mail van 25 febr. 2020 en 13 maart 2020, zoals weergegeven in uw brief van 1 april 2020 (ons kenmerk 2020/0103026).

²⁹ E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639. Blz. 3 onder paragraaf 3 en 4.

³⁰ Projectplan 'inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 augustus 2019, ons kenmerk 2019/0268127, blz. 3 'Toelichting'.

³¹ Projectplan 'inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 augustus 2019, ons kenmerk 2019/0268127, blz. 2, onder kopje 'Machtiging'. Zie ook regels, verbonden aan de 'Machtiging', bijlage 2 bij het projectplan.

³² E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639. Blz. 9, overzicht van toe te passen inventarisatieprotocollen, versie 18 februari 2021.

³³ Uw brief van 1 april 2020 (ons kenmerk 2020/0103026).

Daarnaast vindt onderzoek plaats in het kader van natuurinclusief werken, maatschappelijk verantwoord ondernemen en/of duurzaam ondernemen.

B1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

In uw aanvraag is er sprake van een tegenstrijdigheid tussen de opgave via het aanvraagformulier en de tekst in het projectplan³⁴. U vraagt voor nagenoeg alle beschermde soortgroepen ontheffing aan voor verschillende verbodsbepalingen. Dat is in bijlage 1 bij het projectplan soms verder uitgewerkt. Wij houden als aanvraag de algemene aanvraag voor een ontheffing op bladzijde 1 van het projectplan aan en de aanvulling op de aanvraag van 18 februari 2021. Daarbij maken wij onderscheid tussen vleermuizen en grondgebonden zoogdieren. De soortgroepen kevers, geleedpotigen en weekdieren bundelen wij onder het begrip 'ongewervelden'. Het betreffende lid van een verbodsbepaling vermelden wij in het geheel, zoals deze in de wet staat. In tabel 4 geven wij weer waarvoor u ontheffing aanvraagt.

Tabel 4: soorten en verbodsbepalingen

Soortgroep	verbodsbepaling (opzettelijk a. doden of b. vangen ^{35, 36} of X. allebei	opzettelijk verstoren ³⁷	eieren van deze soort opzettelijk te vernielen of te rapen ³⁸	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen ^{39, 40}	onder zich te hebben of te vervoeren ⁴¹
Vleermuizen (art. 3.5)		X		X	
Grondgebonden zoogdieren (art. 3.5)	b.	X		X	
Andere zoogdiersoorten (art. 3.10)	b.	n.v.t.		X	n.v.t.
Amfibieën (art. 3.5)	b.	X	X	X	
Andere amfibieën (art. 3.10)	b.	n.v.t.	n.v.t.	X	n.v.t.
Reptielen (art. 3.5)	b.	X		X	
Andere reptielen (art. 3.10)	b.	n.v.t.	n.v.t.	X	n.v.t.
Vissen (art. 3.5)	b.	X		X	
Andere vissoorten (art. 3.10)	b.	n.v.t.	n.v.t.	X	n.v.t.
Ongewervelden (art. 3.5)	X	X		X	X
Andere ongewervelden (art. 3.10)	X	n.v.t.	n.v.t.	X	n.v.t.

Toelichting bij vermelding n.v.t.: voor de soorten, vallend onder art. 3.10 Wnb, is geen expliciet verbod opgenomen om dieren opzettelijk te verstoren, eieren te vernielen of te rapen of om deze soorten onder zich te hebben of te vervoeren.

Doordat u geen onderscheid maakt tussen vleermuizen en grondgebonden zoogdieren lijkt het dat u ook voor het vangen van vleermuizen ontheffing vraagt. In bijlage 1 bij het projectplan is wel een onderverdeling gemaakt. Bij vleermuizen geeft u expliciet aan dat het vangen van vleermuizen met

³⁴ Projectplan 'inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 augustus 2019, ons kenmerk 2019/0268127, blz. 1 en 2.

³⁵ Art. 3.5, eerste lid Wnb, zie voor de soorten bijlage 3.

³⁶ Art. 3.10, eerste lid, sub a Wnb, zie voor de soorten de bijlage in de Wnb bij dit artikel.

³⁷ Art. 3.5, tweede lid Wnb, zie voor de soorten bijlage 3.

³⁸ Art. 3.5, derde lid Wnb, zie voor de soorten bijlage 3.

³⁹ Art. 3.5, vierde lid Wnb, zie voor de soorten bijlage 3.

⁴⁰ Art. 3.10, eerste lid, sub b Wnb, zie voor de soorten de bijlage in de Wnb bij dit artikel.

⁴¹ Art. 3.6, tweede lid Wnb.

netten niet is toegestaan. Het vangen van vleermuizen op een andere wijze is niet aangevraagd. We gaan er daarom van uit dat het vangen van vleermuizen geen onderdeel is van de aanvraag.

B1.4 Middelen waarvoor ontheffing wordt gevraagd

Voor de volgende (vang)middelen vraagt u eveneens een ontheffing aan:

- inloopvallen (grondgebonden zoogdieren),
- fuiken (waterkevers en amfibieën⁴²),
- elektrovisapparatuur (vissen),
- zegen (vissen),
- schepnet (amfibieën, vissen, ongewervelden levend in water),
- sleepnet (amfibieën, vissen, ongewervelden levend in water).

Hoewel u geen ontheffing vraagt voor het gebruik van elektrovisapparatuur, wordt dit vangmiddel wel genoemd in de beschrijving van vangmethodes voor vissen. In uw aanvraag vermeldt u alleen 'netten'. Wij zien dat als een containerbegrip voor alle middelen met een netconstructie, waarmee vissen gevangen worden. In de opsomming van de middelen, waarvoor ontheffing wordt gevraagd, hebben we daardoor meerdere middelen met een netconstructie opgenomen. Daaronder past ook elektrovisapparatuur. Het betreft in alle gevallen niet-selectieve vangmiddelen, waarvoor een ontheffing op basis van de Wnb nodig is.

B1.5 Periode

U vraagt ontheffing aan voor een periode van tien jaar.

B1.6 Onderliggende documenten / informatie

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- Aanvraagformulier Wet natuurbescherming 2017, Provincie Overijssel, ons kenmerk 2019/0268127,
- Projectplan 'inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 augustus 2019, inclusief machtigingsformulier, ons kenmerk 2019/0268127,
- Ontheffing RVO, kenmerk FF.75A.2014.061, geldig tot en met 16 maart 2020,
- E-mail n.a.v. vragen van 19 februari 2020, ons kenmerk 2020/0075879,
- E-mail n.a.v. vragen van 19 februari 2020, aanvullende opmerkingen, ons kenmerk 2020/0075881,
- E-mail n.a.v. reactie van 12 maart 2020, ons kenmerk 2020/0086856,
- Brief van 1 april 2020 met beantwoording van aanvullende vragen, ons kenmerk 2020/0103026,
- E-mail met bijlage 'NGB-reactie op conceptontheffing Overijssel 17 feb 2021' van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639,
- E-mail met bijlage 'Zienswijze Netwerk Groene Bureaus op het voornemen om de gevraagde ontheffing van verbodsbepalingen te weigeren' van 17 mei 2021, ons kenmerk D2021-06-005596.

Verder is de volgende informatie bij de beoordeling betrokken:

- Website van RAVON - <https://www.ravon.nl/Zakelijk/Ziektes>,
- Website Zoogdierverseniging - <https://www.zoogdierverseniging.nl/wat-we-doen/monitoring/meetprogrammas-nem/nem-meetprogramma-wintertellingen-vleermuizen>,
- Website Zoogdierverseniging - <https://www.zoogdierverseniging.nl/wat-we-doen/monitoring/meetprogrammas-nem/nem-meetprogramma-zoldertellingen-vleermuizen>,
- Telefoongesprek met Marcel Schillemans, Zoogdierverseniging, 7 oktober 2020.

B1.7 Aanvullende gegevens

⁴² Aanpassing op basis van het inventarisatieprotocol van 18 februari 2021 (ons kenmerk 2021/0047639)

Wij hebben uw aanvraag op 30 augustus 2019 ontvangen⁴³. Er is tijdens een overleg in januari 2020 mondeling toelichting gevraagd op enkele aspecten uit de aanvraag. Enkele vragen heeft u via een uitwisseling van e-mails beantwoord⁴⁴. Op 19 maart 2020 zijn aanvullende gegevens gevraagd.⁴⁵ Deze gegevens zijn op 1 april 2020⁴⁶ ontvangen.

Op 18 februari 2021 heeft de vereniging NGB een reactie gestuurd⁴⁷ op de conceptversie van de ontheffing, waarin een gedeeltelijke weigering van de ontheffing is opgenomen. In deze reactie staat onder andere een aanvulling op de gevraagde ontheffing. Daarnaast is er tevens een geactualiseerde versie van het inventarisatieprotocol toegevoegd.

B1.8 Conclusie noodzaak ontheffing

Tijdens het uitvoeren van ecologisch onderzoek is er sprake van overtredingen van verbodsbepalingen. Dat kan veroorzaakt worden door de wijze van onderzoek (vangen van dieren), maar ook door het gebruik van verboden en/of niet selectieve vangmiddelen⁴⁸. Er is een ontheffing nodig om ecologisch veldwerk te verrichten ten behoeve van het verzamelen van informatie over de aanwezigheid van een soort, de effecten op de staat van instandhouding van een soort of om specifieke kennis te vergaren om kennislacunes weg te nemen.

Er is ook een ontheffing nodig van het verbod om verboden vangmiddelen buitenshuis bij zich te hebben.⁴⁹ Dit verbod geldt binnen deze aanvraag voor inlooppallen, als een vorm van vangkooien, en netten.

Volgens de inventarisatieprotocollen vraagt u ook een ontheffing aan voor mieren en de Medicinale bloedzuiger (*Hirundo medicinalis*). Deze soorten zijn onder de Wet natuurbescherming niet beschermd. Ook de Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) en Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*) vallen niet onder de bescherming van hoofdstuk 3 – soorten, in de Wet natuurbescherming. Voor deze soorten is een ontheffing niet nodig c.q. niet mogelijk.

In de volgende paragrafen toetsen wij of de ontheffing voor overtredingen van verbodsbepalingen op basis van de wet verleend kan worden.

C TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

C1 Inhoudelijke beoordeling

Onze Omgevingsverordening geeft voor de meeste van uw handelingen en betrokken soorten geen vrijstelling. Uitsluitend voor ecologisch onderzoek ter voorbereiding van een ruimtelijke ontwikkeling, is voor enkele nationaal beschermde soorten⁵⁰ een vrijstelling voor het vangen in de Omgevingsverordening opgenomen. Die soorten zijn opgenomen in de betreffende bijlage.⁵¹ Hierin staat tevens het toegestane middel om de betreffende diersoort te vangen.

C1.1 Beoordeling inventarisatiemethode

In bijlage 1 van het projectplan 'Inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus' beschrijft u voor een diversiteit aan soortgroepen en enkele soorten de methode van het onderzoek. In de

⁴³ Ons kenmerk 2019/0268127.

⁴⁴ Onze kenmerken respectievelijk 2020/0075879, 2020/0075881 en 2020/0086856.

⁴⁵ Ons kenmerk 2020/0086860.

⁴⁶ Ons kenmerk 2020/0103026.

⁴⁷ E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639.

⁴⁸ Wet natuurbescherming, art. 3.9, eerste en derde lid.

⁴⁹ Wet natuurbescherming, art. 3.24, tweede lid i.c.m. Besluit natuurbescherming, art. 3.10 en 3.11.

⁵⁰ Wet natuurbescherming, art. 3.10.

⁵¹ Omgevingsverordening provincie Overijssel, bijlage 9a bij art. 7.4.1.

toelichting daarbij geeft u aan dat die methode wordt toegepast die het minste effect op de soort heeft. Alleen als inventarisatie met zichtwaarnemingen niet mogelijk is wordt een andere methode gebruikt. Bij uw reactie op de voorgenomen gedeeltelijke weigering is een geactualiseerde versie van het inventarisatieprotocol toegevoegd.⁵²

U verplicht zichzelf en machtigingshouders tot het gebruik van de beschreven methoden. Daarbij stelt u eisen aan personen die op basis van een machtiging gebruik maken van de ontheffing (zie B1.1). Volgens uw gegevens zijn de beschreven onderzoeksmethoden gebaseerd op gangbare en beproefde onderzoeksmethoden in het ecologisch werkveld. Ze zijn opgesteld vanuit het oogpunt van zorgplicht en welzijn van de betrokken soorten.

Voor enkele soorten beschrijft u tevens een werkwijze waarbij dieren worden gedood als bewijsmiddel en/of om een goede determinatie mogelijk te maken. In de oorspronkelijke aanvraag gaat het daarbij om Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*), Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*). In de aanvulling op de aanvraag wordt tevens het doden van de Bataafse stroommossel (*Unio crassus*), Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*) en libellen gevraagd.⁵³ Van deze laatste groep gaat het uitsluitend om de larven. Dat blijkt uit de geactualiseerde versie van het inventarisatieprotocol.⁵⁴

C1.2 Onze reactie n.a.v. het projectplan en bijlage 'inventarisatiemethoden'

De beschrijving van methoden geeft per soort of soortgroep vangmethoden en een werkwijze weer. Deze moeten gevolgd worden als inventarisatie op zicht niet mogelijk is. Andere methoden dan beschreven zijn niet toegestaan volgens het projectplan.⁵⁵ Er is geen andere afweging mogelijk dan inventariseren op zicht of de beschreven werkwijzen toe te passen.

Bij enkele soortgroepen staan meerdere inventarisatiemethodes. Daarbij is alleen sprake van een opsomming. Hier mist een nadere beschrijving van de situatie waarin je de opgesomde methodes het beste toepast. Ook mist de periode, waarin een methode het beste kan worden toegepast. Tevens gaat de beschrijving voorbij aan protocollen die bedoeld zijn om verspreiding van verschillende ziekteverwekkers (schimmels, bacteriën en virussen) te voorkomen. De afgelopen jaren zijn die ziekteverwekkers toegenomen en bedreigen het voortbestaan van verschillende beschermde soorten. Tijdens ecologisch onderzoek is het risico op verspreiding zeer groot als niet de goede hygiënemaatregelen worden genomen.

De bijlage bij het projectplan heeft het karakter van een werkprotocol, die algemeen van aard is. Zoals eerder aangegeven is er weinig tot geen ruimte voor het toepassen van innovatieve onderzoeksmethoden, die minder ingrijpend zijn dan de beschreven werkwijzen. Alleen bij zowel de grondgebonden zoogdieren als bij de vleermuizen wordt wel gewezen op de nieuwste methoden en technieken. Voor de aangevraagde ontheffingsperiode van tien jaar biedt dit werkprotocol voor nagenoeg alle soortgroepen weinig tot geen ruimte om innovaties door te voeren.

In de beschrijving bij zoogdieren wordt geen duidelijke methode beschreven. Voor zowel grondgebonden zoogdieren als vleermuizen wordt alleen vermeld dat de in te zetten methoden en technieken aan moeten sluiten bij de situatie en de te verwachten soorten. Die keuze moet gebaseerd zijn op kennis van de nieuwste methoden en technieken 'binnen de voorschriften van het protocol'. Daarbij is onduidelijk wat precies met die voorschriften bedoeld wordt. Het lijkt ook in tegenspraak te zijn met de tekst op blz. 3 van het projectplan. Daar is aangegeven dat je niet mag afwijken van de beschreven methoden.

De werkinstructies bij vleermuizen zijn niet duidelijk. Zo beschrijft deze instructie een aantal zaken als betreding van verblijfplaatsen van vleermuizen niet mogelijk of wenselijk is. Om welk type

⁵² E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639.

⁵³ E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639. Blz. 3, paragraaf 3.

⁵⁴ E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639. Blz. 10, overzicht van toe te passen inventarisatieprotocollen, versie 18 februari 2021.

⁵⁵ Projectplan 'Inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 aug 2019. Blz. 3, eerste alinea.

verblijfplaatsen het daarbij gaat wordt niet weergegeven. Er worden instructies gegeven die te maken hebben met het gebruik van (flits)licht en fotografie. Hier ontbreekt een duidelijke instructie over het type verblijfplaats en de instructie per vleermuissoort. Het gebruik van een vorm van verlichting in de verblijfplaatsen is bij veel vleermuissoorten niet wenselijk. Dat leidt tot een ongewenste verstoring. Impliciet geeft de tekst ook de indruk dat het betreden van vleermuisverblijven wel is toegestaan. Regels, die daarbij gelden, worden niet genoemd.

Verder staat in dit werkprotocol dat vleermuizen bij controle in de hand genomen mogen worden voor een juiste determinatie.

Om meer duidelijkheid te geven met betrekking tot vleermuizen geven we in de voorschriften 16 tot en met 20 de beperkingen binnen onze ontheffing weer. Een toestemming voor het betreden van zolders en winterverblijfplaatsen in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) is geen onderdeel van de aanvraag en valt daardoor niet onder deze ontheffing.

Er ontbreekt een duidelijke beschrijving van typen verblijfplaatsen van vleermuizen die betreden worden en regels die daarbij gelden. In de meeste gevallen is het betreden van verblijfplaatsen overbodig om de informatie te verkrijgen die nodig is. We beperken het betreden van verblijfplaatsen.

Winterverblijfplaatsen mogen in nagenoeg alle gevallen niet worden betreden in de periode dat deze in gebruik zijn als overwinteringsplek. De temperatuur binnen zo'n verblijfplaats is een belangrijke randvoorwaarde voor de winterslaap van vleermuizen. Veranderingen daarin kunnen die winterslaap verstoren. Dieren gebruiken dan energie die zij niet kunnen compenseren met voedsel. Daardoor wordt de kans op sterfte vergroot.

Uit de aanvraag blijkt niet dat betreding van een locatie nodig is. Ook ontbreken duidelijke regels onder welke voorwaarden betreding mogelijk is. Wij zijn van oordeel dat een toestemming voor betreding van winterverblijfplaatsen zo veel mogelijk beperkt moet worden. Er zijn alternatieve methoden zonder negatieve effecten op overwinterende vleermuizen. Ook zonder betreding kan met ander onderzoek een indruk worden verkregen over de aanwezige soort(-en) en het belang voor de netwerkpopulatie. Door potentiële effecten op aanwezige vleermuissoorten en de reikwijdte van deze ontheffing met machtigingen ontbreekt de zekerheid dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de staat van instandhouding van deze soorten. We beperken de toestemming tot het betreden van vermoedelijke winterverblijfplaatsen die binnen een ruimtelijk te ontwikkelen gebied aanwezig zijn. Voor die ontwikkeling moet de vermoedelijke winterverblijfplaats wijken. Dit is voorschrift 20 vastgelegd. In een verblijfplaats mag alleen ledverlichting of infraroodlicht worden toegepast om verstoring door licht en opwarming (bij winterverblijfplaatsen) van de ruimte te beperken (voorschrift 19).

Het betreden van kraamverblijfplaatsen van vleermuizen is uitsluitend toegestaan als de benodigde informatie aantoonbaar niet met een andere onderzoeksmethode te verkrijgen is. In deze verblijfplaatsen is het gebruik van felle lampen niet toegestaan. Om duidelijkheid te geven wat bedoeld wordt met 'felle lampen' geven we in voorschrift 19 weer welke lichtopbrengst (lumen) en bereik een lamp maximaal mag hebben. Het gaat hier om een uiterste. Het te gebruiken licht moet worden afgestemd op de omvang van het verblijf en de gevoeligheid van de vleermuissoort voor lichtverstoring. Een verblijfplaats in een kerktoeren vraagt om een ander licht dan een kleine zolder.

Verder is het niet toegestaan om dieren in de hand te nemen (voorschrift 21). In vleermuisverblijven is dat nooit toegestaan. Dat blijkt uit de verschillende handleidingen van de Zoogdiervereniging⁵⁶.

Bovendien is er nadrukkelijk geen aanvraag ingediend om vleermuizen te vangen. Dat blijkt uit de beschrijving in de bijlage bij het projectplan en het geactualiseerde inventarisatieprotocol. Daarin staat dat het gebruik van verschillende vormen van netten niet zijn toegestaan⁵⁷. Een andere methode is niet aangevraagd. Regulier ecologisch onderzoek, zonder het vangen van vleermuizen, bestaat uit het gebruik van batdetectors, batloggers, luisterkastjes, boomcamera's, warmtebeeldcamera's, endoscopen e.d.

⁵⁶ Zoogdiervereniging, 2005. Handleiding voor het monitoren van vleermuizen in de winter. Blz. 8, onder 3.2 Richtlijnen en gedragsregels bij het uitvoeren van tellingen.; Zoogdiervereniging, 2008. Handleiding voor het monitoren van vleermuizen in de zomer door middel van zoldertellingen. Blz. 19, onder 4.2. Richtlijnen en gedragsregels bij het uitvoeren van tellingen.

⁵⁷ Projectplan 'Inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 aug 2019. Blz. 8, onder het kopje 'Vleermuizen', vijfde bullit, ons kenmerk 2019/0268127.

Hiermee worden vleermuizen op basis van geluiden en beelden geregistreerd en geïdentificeerd. Zichtwaarnemingen voor het vliegbeeld leveren daarbij ook belangrijke informatie. Met het gebruik van deze onderzoeksmethoden worden geen verbodsbepalingen overtreden. En bij deze methoden is er geen sprake van dat vleermuizen in de hand worden genomen.

Afgezien van de weergegeven vangmethode voor een deel van de soortgroepen blijft het werkprotocol onvoldoende concreet voor het veldwerk. Dat heeft enerzijds te maken met het gebruik van subjectieve termen⁵⁸, die geen concrete handvatten geven voor de uitvoering. En anderzijds mist het een meer soortspecifieke beschrijving van handelingen, concrete verwijzingen naar andere toe te passen onderzoeksprotocollen en de periode waarin het onderzoek moet worden uitgevoerd.

Wij constateren dat het protocol onder andere door bovenstaande omissies en onduidelijkheden niet geschikt is om naar te verwijzen in de voorschriften. Voor zover dat nodig is om te borgen dat effecten door het vangen van dieren zo veel mogelijk voorkomen worden hebben wij voorschriften opgenomen voor de betreffende diersoort of soortgroep. Daarbij hebben we enkele voorschriften gebaseerd op het geactualiseerde inventarisatieprotocol, dat als bijlage aan de reactie op de conceptontheffing is toegevoegd. Alle gebruikers van de ontheffing moeten zich houden aan de voorschriften bij ons besluit. De ontheffinghouder is er verantwoordelijk voor dat een inventarisatie- c.q. werkprotocol niet in strijd is met de voorschriften bij de ontheffing.

Maatregelen in moeras-en waterbiotopen

Er is volgens ons een betere borging nodig voor het behoud van de actuele functie als voortplantings-, rust- en verblijfplaats bij onderzoeken in moeras- en waterbiotopen tijdens en na bemonstering. Deze functies hangen samen met de ecologisch functionele omgeving voor verschillende beschermde soorten binnen dezelfde biotopen. Een onderzoeksmethode voor een soort kan nadelig uitpakken voor een andere beschermde soort in hetzelfde biotoop. Fysieke handelingen in het kader van ecologisch onderzoek moeten daarom zo'n klein mogelijk deel van deze biotopen verstoren.

Bij het gebruik van netten en schepnetten in water is dat lastig. Het gebruik van die middelen leiden in smalle watergangen (<3 m breed) en poelen makkelijk tot een volledig omgewoelde waterkolom. Zowel de waterbodem als de waterplanten zijn dan verstoord c.q. ontworteld.

We gaan er van uit dat een veldecoloog altijd die plekken bemonstert met de grootste trefkans op de soorten die daar te verwachten zijn. Dat zijn in potentie de actuele voortplantings-, rust- en verblijfplaatsen. In deze aanvraag gaat het om vissen, amfibieën, beschermde waterkevers, maar het betreft ook larven van deze waterkevers en van beschermde libellen. In het werkprotocol staat bij de waterroofkevers (en de medicinale bloedzuiger⁵⁹) niets hierover. Bij vissen staat dat verstoring tot een minimum beperkt moet zijn. Bij amfibieën staat een vergelijkbare tekst. Wat het minimum is kan op verschillende wijze worden uitgelegd.

Om te voorkomen dat een actueel voortplantingsbiotoop van de aanwezige beschermde soorten volledig wordt verstoord door het gebruik van onder andere het (elektronisch) schepnet geven wij als randvoorwaarde mee dat 50% van het aanwezige optimale voortplantingsbiotoop ongerept moet blijven. Op die wijze blijft, direct na het uitvoeren van de bemonstering, een deel zijn functie als voortplantingswater en rustplaatsen behouden. We leggen dit in voorschrift 23 vast. Dat is ook nodig, vanwege de diversiteit aan soorten die aanwezig zijn in deze biotopen. De veldecoloog moet een goed ecologisch inzicht hebben in de te onderzoeken soorten, die zich voortplanten in het water, en de samenhang tussen soorten in dat biotoop. Alleen met voldoende ervaring is borging van het ongemoeid laten van 50% van het optimale voortplantingsbiotoop realiseerbaar. De ontheffinghouder blijft altijd de eindverantwoordelijke voor de naleving van voorschriften.

Daarnaast beperken we onderzoek in oppervlaktewater onder omstandigheden waarin soorten kwetsbaar zijn. Soorten zijn in ieder geval kwetsbaar tijdens een lage temperatuur of juist een hoge temperatuur

⁵⁸ Subjectieve termen zijn woorden als 'schoon', 'minimum', 'minimaal', 'strikt noodzakelijk', 'nodeloos', etc.

⁵⁹ De medicinale bloedzuiger valt niet onder de soortenbescherming van art. 3.5 of 3.10 Wet natuurbescherming. Deze soort is opgenomen in bijlage V van de Habitatrichtlijn.

van de waterkolom. In het eerste geval zijn vissoorten minder actief of paaien juist onder die omstandigheden (bijv. Kwabaal). Als vissoorten minder actief zijn vormt predatie een vergroot risico. Soorten onder die omstandigheden opvissen vergroot tevens de kans op sterfte. Als er sprake is van een te hoge temperatuur bevat het water minder zuurstof wat tot stress leidt bij vissen. Door het verhogen van de stressfactor door dieren dan te vangen wordt ook de kans op sterfte vergroot. We hebben de minimum en maximum temperatuur, waar onder of boven onderzoek in water niet is toegestaan, vastgelegd in voorschrift 24.

Amfibieënsoorten zijn ook kwetsbaar in de fase van ei en pas uitgekomen larven. Op basis van de natuurwet is het onder andere verboden om eieren opzettelijk te vernielen. Door het gebruik van een (elektronisch) schepnet is het niet uit te sluiten dat eitjes worden beschadigd. Beschadiging moet gezien worden als vernielen, omdat het betreffende embryo zich niet meer ontwikkelt. Om het vernielen van eitjes en de voortplantingsplaats te voorkomen mag een (elektronisch) schepnet niet worden gebruikt op locaties waar eitjes aanwezig zijn c.q. nog worden afgezet van strikt beschermde amfibieënsoorten⁶⁰ (voorschrift 34). Deze periode verschilt per soort. De kennis daarover mag verondersteld worden aanwezig te zijn bij de veldecologen. Naast het (elektronisch) schepnet zijn er andere onderzoeksmethoden om een beeld te krijgen van aanwezige amfibieënsoorten, waarbij geen overtreding van de verbodsbepalingen met betrekking tot het vernielen van eitjes of voortplantingsplaatsen optreedt.

Toepassen hygiëneprotocollen verplicht

Bij de onderzoeken in en nabij natte biotopen (venen, moerassen, meertjes, etc.) staat in het werkprotocol dat gewerkt moet worden met schoon materiaal. Ook is er sprake van dieren met de (natte) hand oppakken c.q. terug plaatsen. Deze instructie is achterhaald en kan niet langer worden toegepast. Verschillende schimmelziekten en herpesvirussen veroorzaken ziekte en sterfte bij amfibieën, vissen en reptielen. De mens is een belangrijke verspreider van deze ziektes. Om verspreiding via veldecologen te voorkomen heeft stichting RAVON een hygiëneprotocol opgesteld. Deze is in april 2020 verder aangescherpt en gepubliceerd op haar website onder de noemer 'Desinfectieprotocol veldwerk'. Ter bescherming van amfibieën en reptielen verplichten we via voorschrift 29 het toepassen van dit desinfectie protocol van RAVON bij veldonderzoek in en nabij natte biotopen. Daarbij versterken wij de adviezen in dit protocol door het verplichten van die maatregelen, zowel voor de veldmaterialen, de kleding als de vervoersmiddelen. Dit is nodig om de kans op onbedoelde verspreiding van ziektekiemen zo klein mogelijk te houden. Bij het toepassen van hygiënemaatregelen zijn steeds de meest recente wetenschappelijke inzichten geldend. Het recente hygiëneprotocol van RAVON is als bijlage 4 aan ons besluit toegevoegd.

Vanuit dezelfde zorg om verspreiding van ziektekiemen te voorkomen leggen wij in voorschrift 31 vast dat het niet is toegestaan om dieren naar een andere plek dan de vangplek te verplaatsen.

Aanvullend leggen wij u in voorschrift 32 op dat u de profielen van schoeisel en van banden van vervoersmiddelen moet reinigen met water en een borstel, voordat u een onderzoekslocatie verlaat. We doen dit om ongewenste verspreiding van invasieve exoten (planten) zo veel mogelijk te voorkomen. Deze exoten verdringen de inheemse beschermde flora. Dit voorschrift geldt voor elke onderzoekslocatie.

Extra maatregelen als er sprake is van een zoönose

Voor zoogdieren zijn uit voorzorg sinds het voorjaar 2020 ook maatregelen nodig bij het uitvoeren van veldwerk. SARS-CoV-2 virus leidt bij mensen tot ziekte. Maar dit virus is niet soortspecifiek en kan ook van mens naar dier overgaan. Of en met welke kans SARS-CoV-2 ook Nederlandse zoogdieren kan infecteren onder veldomstandigheden is niet bekend. Uit voorzorg heeft de Zoogdierverseniging voorwaarden en hygiënemaatregelen beschreven. Zowel voor het veldwerk met grondgebonden zoogdieren als voor het hanteren van vleermuizen hebben zij voorwaarden opgesteld. Vanuit de nertsenhoudery weten we dat nertsen sterven aan longontsteking. Ook honden en katten zijn vatbaar

⁶⁰ Soorten beschermd op basis van art. 3.5 Wet natuurbescherming.

voor dit virus. Het is voor andere zoogdiersoorten niet bekend of ze vatbaar zijn en welke effecten optreden. Om ongewilde overdracht van dit virus naar wilde fauna zo veel mogelijk te beperken nemen wij de voorwaarden en maatregelen van de Zoogdierverseniging over. We hebben dit in voorschrift 30 vastgelegd. Dit specifieke maatregelen met betrekking tot het SARS-CoV-2 virus gelden tot het moment dat er geen voorzorgsmaatregelen meer nodig zijn. Dat is het geval als er geen overdracht van dit virus meer kan optreden.

Ook bij andere zoönosen tijdens de looptijd van deze ontheffing, waarbij de mens de ziekte kan overdragen op een diersoort, moeten de geadviseerde maatregelen door de betreffende organisatie worden nageleefd.

De voorwaarden tijdens de huidige zoönose van het SARS-CoV-2 virus, zoals de Zoogdierverseniging deze beschrijft, zijn als bijlage 5 aan ons besluit toegevoegd.

C1.2 Beoordeling (vang)middelen

C1.2.1 Aanvraag ontheffing vangmiddelen

In uw aanvraag heeft u aangegeven welke vangmiddelen bij de onderzoeken ingezet worden (zie ook paragraaf B1.4). In uw beantwoording van vragen, van 19 februari 2020⁶¹, geeft u aan dat de beschreven onderzoeksmethoden gebaseerd zijn op de gangbare en beproefde onderzoeksmethoden in het ecologisch werkveld. In de toelichting bij het werkprotocol geeft u aan bij voorkeur dié methoden toe te passen die het minste effect met zich meebrengen. Indien mogelijk, zal de inventarisatie met zichtwaarnemingen uitgevoerd worden. Pas indien dit niet mogelijk is, worden andere methoden toegepast. U herhaalt in verschillende stukken dat de toegepaste inventarisatiemethoden invulling geven aan de algemene zorgplicht van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming.⁶² Met inventarisatiemethoden bedoelt u tevens de toegepaste vangmiddelen.

In het aanvraagformulier geeft u aan dat de inventarisaties worden uitgevoerd door ecologisch deskundigen, die de minst verstorende werkwijze toepassen.

C1.2.2 Onze reactie op aangevraagde vangmiddelen

De aangevraagde middelen betreffen in alle gevallen vangmiddelen die niet selectief zijn voor een soort. Bij het gebruik van niet selectieve vangmiddelen is terughoudendheid geboden. Het gebruik van deze middelen is wettelijk verboden, onder andere doordat zij ook een bedreiging (kunnen) vormen voor de staat van instandhouding van in het wild levende dieren. Bij ecologisch veldonderzoek worden dieren weliswaar zo snel mogelijk weer vrij gelaten, maar een deel loopt het risico op beschadiging en/of gaan dood. Ook als die middelen worden gehanteerd door ervaren ecologen. Bovendien is niet van alle vangmiddelen duidelijk of ze niet schadelijk zijn voor andere dieren dan de soorten die men wil vangen.

Het is niet voor elk onderzoek nodig om dieren te vangen. U gaat zelf ook uit van een eerste mogelijkheid om op zicht en gehoor te inventariseren. U gaat uit van beproefde vangmiddelen in het ecologisch werkveld. Op dit moment ziet u de beschreven middelen als de methoden met de minste impact voor de betrokken soort. U gaat uit van een zorgvuldige afweging van de gebruikers van de ontheffing. Wij staan het gebruik van de weergegeven middelen bij de betreffende soortgroepen onder voorwaarden toe.

Het ecologisch werkveld is continu in beweging. Nieuwe inzichten, technieken en inventarisatiemethoden volgen elkaar in relatief snel tempo op. Inventarisatie met behulp van bijvoorbeeld cameravallen, drones, elektronisch beeldherkenning en (e)DNA wordt steeds vaker toegepast. Deze innovatieve methoden veranderen de onderzoekspraktijk. Daar moeten we rekening mee houden bij het toestaan van het gebruik van de 'beproefde onderzoeksmethoden'. Wat nu een beproefd vangmiddel is, is mogelijk over twee jaar al achterhaald.

⁶¹ Ons kenmerk 2020/0075879.

⁶² Projectplan 'Inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 aug 2019.

Zo is er voor een steeds grotere groep diersoorten (vooral in water) de aanwezigheid aan te tonen met (e)DNA⁶³. Dit is geen vangmiddel en heeft geen effecten op de betrokken soort(en). De techniek ontwikkelt zich steeds verder. Soms is het al mogelijk om zelfs iets aan te geven over de omvang van de populatie. Het is echter(nog) niet geschikt voor alle typen veldonderzoek of voor alle soorten. Voor zowel het traditionele veldonderzoek als bij (e)DNA of andere methode is deskundigheid vereist op het vlak van het biotoopgebruik van de betrokken soort en de onderzoeksperiode met de hoogste trefkans. Daarin verschilt bemonstering voor (e)DNA niet van het plaatsen van een vangmiddel, bijvoorbeeld een 'life trap' of fuik. De kennis en ervaring van de veldecoloog is daarbij van doorslaggevend belang. De provincie Overijssel verstaat onder een ervaren veldecoloog een persoon die aantoonbare kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie (Nederlandse soorten) en meerdere jaren ervaring heeft met het uitvoeren van veldecologisch onderzoek. Ook als brancheorganisatie heeft u een belangrijke rol in het borgen van die kwaliteit, ook bij nieuwe methoden en technieken. Van u als ontheffinghouder eisen wij dat u alle gebruikers van deze ontheffing op de hoogte houdt van de nieuwste wetenschappelijke inzichten over de wijze van veldonderzoek (voorschrift 13). En daarbij ook bijdraagt aan de borging van de deskundigheid van de toepassing van nieuwe methoden en technieken.

Deskundig gebruik elektrisch vissen

Bij het gebruik van elektrisch visapparatuur is volgens ons de deskundigheid van de gebruikers onvoldoende geborgd. In uw brief van 1 april 2020 verwijst u naar het Handboek hydrobiologie van de Stowa⁶⁴. U geeft enkele regels daaruit weer die u wilt opnemen in het werkprotocol. Deze regels geven weliswaar een werkmethode weer, maar gaan niet in op de benodigde deskundigheid om zelfstandig om te gaan met elektrisch visapparatuur. Verder sluiten deze regels niet aan bij het hygiëneprotocol van RAVON.

Op dit moment is er geen mogelijkheid tot het volgen van een cursus om kennis op te doen over de instellingen van de apparatuur. Ook de mogelijkheden om eerst ervaring op te doen in verschillende veldsituaties ontbreekt. Uw eis aan gemachtigden, dat ze minimaal 3 keer een methode onder begeleiding van een ervaren gebruiker hebben toegepast is ons inziens voor dit vangmiddel onvoldoende. Zeker met deze apparatuur is ervaring in verschillende veldsituaties belangrijk. Elke situatie vraagt om opnieuw te beoordelen welke instelling nodig is om de vis alleen te verdoven. Die ervaring krijg je niet door dit vangmiddel 3 keer te gebruiken. Het verkeerd instellen kan leiden tot beschadiging van dieren en/of onnodige sterfte van de aanwezige vissen. Wij stellen daarom als voorwaarde voor het gebruik van elektrische visapparatuur dat een veldecoloog ervaring heeft met minimaal 15 onderzoeken naar verschillende vissoorten in verschillende typen water (stilstaand, stromend, diep, ondiep e.d.). Een onervaren veldecoloog kan deze ervaring opdoen bij een ervaren gebruiker. Samen met de ervaren gebruiker leert de nieuwe gebruiker om in verschillende typen water verschillende soorten vissen alleen te verdoven. Elke situatie in het veld is anders en vraagt om het goed instellen van de visapparatuur. Dat inzicht en ervaring moet de nieuwe gebruiker ontwikkelen. Dat kan op verschillende manieren worden vorm gegeven. Als onderzoeksbureau vraag je bij onderzoek naar vissen om ondersteuning bij projecten van een ervaren gebruiker. Of je loopt zelf mee met verschillende projecten die ervaren gebruikers uitvoeren. Een combinatie hiervan is ook mogelijk. We leggen onze eisen bij elektrisch vissen vast in de voorschrift 33.

Buiten gebouwen vangmiddelen bij zich hebben

In bovenstaande paragrafen geven wij u toestemming om verschillende vangmiddelen te gebruiken. U heeft in uw schrijven van 18 februari jl. een ontheffing gevraagd om al deze middelen buiten gebouwen

⁶³ Environmental DNA ((e)DNA). Zie ook info op de website van stichting RAVON: <https://www.environmental-dna.nl/>

⁶⁴ Handboek hydrobiologie; Biologisch onderzoek voor de ecologische beoordeling van Nederlandse zoete en brakke oppervlaktewateren. Versie september 2010, STOWA, Boek III, hoofdstuk 13A.14 Zorgen voor welzijn.

bij u te hebben. Op basis van de Wnb⁶⁵ heeft u deze voor verschillende middelen⁶⁶ nodig. Wij geven ontheffing van dit verbod, voor zover de middelen nodig zijn voor een uit te voeren onderzoek.

C1.3 Voorwaarden aan een machtiging

Bij het projectplan is een bijlage toegevoegd die betrekking heeft op de machtiging voor de aangesloten advies- en onderzoeksbureaus. De gemachtigde moet zich houden aan de voorschriften bij de ontheffing. Daarvoor moet de machtiging altijd samen met een (digitaal) afschrift van de ontheffing worden verstrekt (voorschrift 8).

De machtiging moet de volgende informatie bevatten:

- a. naam van het ecologisch adviesbureau, adres en vestigingsplaats;
- b. de naam en verifieerbare kwalificaties van een veldecoloog met betrekking tot de deskundigheid op het gebied van het toepassen van elektrisch vissen. Daaruit moet blijken in hoeverre deze veldecoloog voldoet aan de eisen die wij daaraan stellen (zie paragraaf 'beperking elektrisch vissen');
- c. de periode waarvoor de machtiging geldt;
- d. de datum, naam en handtekening van de tekenbevoegde persoon namens de ontheffinghouder;
- e. het kenmerk van de ontheffing waarop de machtiging is gebaseerd.

We hebben dit in voorschrift 8 vastgelegd. De kwalificaties van een ecologisch bureau voor het toepassen van elektrisch vissen zijn nodig om duidelijkheid te geven in de ervaring bij het toepassen hiervan. Wij stellen vooral bij het toepassen van dit middel eisen aan die ervaring.

Wij vragen van u een overzicht van de bureaus die u een machtiging verstrekt (voorschrift 5). Als er tijdens de looptijd van lidmaatschapsjaar een nieuw adviesbureau wordt gemachtigd, moet u dit binnen 4 weken aan ons doorgeven (voorschrift 7). Als er sprake is van een tussentijdse beëindiging van het lidmaatschap dan meldt u dit minimaal een maand voordat het lidmaatschap eindigt (voorschrift 6). De machtiging vervalt op het moment dat een lidmaatschap van het Netwerk Groene Bureau beëindigd is. Het NGB dient dan de machtiging in te trekken (voorschrift 9).

Een machtiging geldt alleen voor de veldecologen die in opdracht van het gemachtigde bureau werk uitvoert. De gemachtigde mag de ontheffing niet verder doormachtigen aan derde partijen (voorschrift 10).

C1.4 Jaarlijkse plicht om te rapporteren

Jaarlijks levert u een rapportage aan over de uitgevoerde onderzoeken op ons grondgebied door u en/of ieder gemachtigd bureau. Dat is nodig vanuit de rapportageplicht over verleende ontheffingen, die wij als bevoegd gezag hebben. U heeft verzocht om af te zien van deze rapportageplicht. Dat is echter niet mogelijk. Anders dan bij concrete ontheffingaanvragen zijn uit de voorliggende ontheffing niet de gegevens te destilleren waarvoor de rapportageplicht geldt. Pas tijdens het uitvoeren van de onderzoeken wordt helder voor welke verbodsbepalingen deze ontheffing is gebruikt. En ook dan blijkt pas welke middelen zijn gebruikt en de gevolgen voor de soorten daarvan.

Om gebruik te mogen maken van de ontheffing bent u gehouden aan de rapportageplicht. Daarbij bent u vooral afhankelijk van de rapportages van de gemachtigde bureaus, maar als ontheffinghouder ligt de verantwoordelijkheid bij u. De rapportageplicht in deze ontheffing gaat over de verbodsbepalingen voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage II bij het Verdrag van Bern (zie bijlage 3). In de rapportage moet u ook melden welke middelen en/of methodes zijn gebruikt. Concreet moet u het volgende per onderzoek rapporteren:

- de locatie (naam gemeente) en datum van uitvoering,
- het doel daarvan,
- de gebruikte vangmiddelen/-methoden,

⁶⁵ Wet natuurbescherming, art. 3.24, tweede lid i.c.m. Besluit natuurbescherming, art. 3.10 en 3.11.

⁶⁶ Het gaat onder andere om vallen, vangkooien, netten en mistnetten.

- afweging tussen gebruikte en alternatieve methoden of middelen, waarmee minder tot geen effecten op soorten en / of verblijfplaatsen optreden,
- de aantallen gevangen exemplaren van een soort,
- de aantallen dode individuen van een soort (ook als er geen sprake is van opzet),
- per soort het aantal beschadigde of vernielde voortplantings- en/of rustplaatsen.

Bovenstaande zaken geeft u in een spreadsheet per onderzoek en per gemeente weer. In deze rapportage verwerkt u de gegevens over de onderzoeken, uitgevoerd door de gemachtigde bureaus

We leggen deze rapportageplicht vast in de voorschrift 42. De rapportage van een jaar stuurt u ons voor 15 februari van het daarop volgend jaar toe (voorschrift 43).

Deze rapportages zijn tevens relevant als vinger aan de pols voor het bevoegd gezag. Als ze daar aanleiding voor geven treden wij met u daarover in overleg. Als het nodig is passen wij de ontheffing aan als daar aanleiding voor is, onder andere op basis van deze rapportages.

C1.5 Weigering deel van de ontheffing

U vraagt volgens het aanvraagformulier voor alle beschermde soorten ontheffing aan voor het doden, vangen en verstoren. In het aanvraagformulier geeft u niet aan dat u ook ontheffing aanvraagt voor het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen. In het projectplan bij uw aanvraag staat echter aangegeven dat u dit wel vraagt voor alle beschermde soorten. In bijlage 1 bij het projectplan heeft u de aanvraag nader uitgewerkt.

Doden van beschermde dieren

Uit het projectplan blijkt dat u alleen ontheffing wilt voor het doden van mieren, kevers en weekdieren. Niet alle soorten zijn beschermd onder de natuurwet. Uit de nadere beschrijving in bijlage 1 bij het projectplan blijkt dat het alleen gaat om de volgende beschermde soorten:

- Gestreepte waterroofkever (*Grafhoderus bilineatus*),
- Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*),

Onder de Wet natuurbescherming zijn mierensoorten en de Medicinale bloedzuiger (*Hirudo medicinalis*) niet beschermd. Daarvoor is een ontheffing niet nodig.

De Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) en de Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*) vallen onder de bescherming van Natura 2000-gebieden en niet onder de soortenbescherming. Een ontheffing voor het doden van deze soorten kan niet worden gegeven. Wij wijzen u er op dat de beschreven werkwijze voor deze twee soorten binnen de begrenzing van Natura 2000-gebieden niet is toegestaan zonder vergunning Wet natuurbescherming (zie ook paragraaf A2.3).

Voor het doden van de twee waterkeversoorten geven wij geen toestemming. Beide soorten vallen zowel onder de gebiedsbescherming als onder de soortenbescherming. Ze komen geen van beide algemeen voor en de staat van instandhouding is niet gunstig tot zeer ongunstig. Dat blijkt uit de status op de vastgestelde Rode lijsten, aangevuld met de kaartbeelden per soort in Verspreidingsatlas.nl. Als deze soorten worden gevangen is het niet nodig om dieren te doden voor determinatie achteraf of als bewijsexemplaren. Er is een goed alternatief waarmee de dieren op naam te brengen zijn. Goede foto's van zowel de bovenzijde als de onderzijde van deze soorten volstaan om de soorten te determineren. Daarnaast is er in ieder geval voor de Brede geelgerande waterroofkever ook bevestiging van de soort op basis van (e)DNA mogelijk. Als er sprake is van twijfel, op basis van het fotomateriaal, kan (e)DNA alsnog voor duidelijkheid zorgen. Gezien de huidige staat van instandhouding van deze soorten vinden we de potentiële impact op deze soorten onverantwoord groot door de gevraagde constructie van een ontheffing met de mogelijkheid alle aangesloten bureaus te machtigen voor het gebruik ervan.

In de reactie op de conceptontheffing en de voorgenomen gedeeltelijke weigering voegt u enkele soorten c.q. soortgoepen toe aan het verzoek om dieren te doden.⁶⁷ Het gaat om de Bataafse stroommossel (*Unio crassus*), platte schijfhoren (*Anisus voticulus*), libellen en juffers. Bij de groepen libellen en juffers (verder libellen) gaat het om de larven en/of larvenhuidjes volgens het vernieuwde inventarisatieprotocol⁶⁸. Als onderbouwing voor de noodzaak hiervan wordt aangegeven dat het nodig is om voortplanting in het te bemonsteren water aan te tonen. De volwassen libellen kunnen overal vliegen.⁶⁹

Hoewel volwassen libellen ver verwijderd van water kunnen vliegen, zetten zij niet op elke willekeurige plek eitjes af. De beschermde soorten zijn gebonden aan specifieke omstandigheden. Naast waterkwaliteit, waterplanten in en boven water zijn veelal ook de structuren op het land belangrijk. De deskundige ecoloog is hiermee bekend. Het afzetten van eitjes is van veel soorten goed waar te nemen. Ook larvenhuidjes in de begroeiing in en langs het water bieden mogelijkheden om aanwezige soorten aan te tonen. Daarnaast kunnen met een schepnet larven worden gevangen en op de kant van het water worden geïdentificeerd. Ook e-DNA biedt steeds meer mogelijkheden om waterleven te identificeren. Voor het aantonen van voortplanting van libellen in een wateroppervlak zijn meerdere alternatieve onderzoeksmethoden mogelijk.

De meerderheid van de beschermde libellen zijn of Europees of nationaal in hun voortbestaan bedreigd. De meesten staan op de nationale Rode lijst als bedreigd of ernstig bedreigd. Sommige zijn verdwenen uit Nederland. Ten tijde van het afgeven van deze ontheffing gaat het om de vastgestelde rode lijsten flora en fauna, geldend sinds 1 januari 2016.⁷⁰ Onderdeel van deze lijsten is ook de meest recente Rode lijst van libellen. In het protocol worden geen beperkingen aangegeven ten aanzien van deze kwetsbare beschermde soorten. Het wegnemen van de larven van de beschermde libellensoorten grijpt direct in, in de voortplantingscyclus van de soort. De impact op de staat van instandhouding van zo'n soort, die al in het voortbestaan wordt bedreigd, is niet inzichtelijk. Er is geen zekerheid dat het doden van larven geen afbreuk doet aan het streven om deze soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Door de aanwezigheid van alternatieven en het afbreukrisico van de staat van instandhouding is voor de beschermde libellen een ontheffing voor het doden van larven, het onder zich hebben en vervoeren niet mogelijk.

Voor zover determinatie van larven nodig is, dient dit direct na het vangen op de kant van het water te worden uitgevoerd. De larven mogen niet worden gedood. Na determinatie moeten ze op de plek, waar ze zijn gevangen, weer vrijgelaten worden. Dit is vastgelegd in voorschrift 25.

Het verzamelen van lege larvenhuidjes is niet verboden. Het betreft geen levend dier.

Ook het doden van de Bataafse stroommossel weigeren wij. Deze soort staat op de Nederlandse Rode lijst als 'uitgestorven in Nederland'. De laatste jaren wordt er af en toe een exemplaar aangetroffen. Waarschijnlijk door de verbetering van de waterkwaliteit. Er is geen zicht op de omvang van de huidige populatie in Nederland. Op basis van de verspreidingsatlas weekdieren⁷¹ is het beperkt tot slechts enkele plekken. Het doden van elk exemplaar doet afbreuk aan de staat van instandhouding. Daarom is een ontheffing voor het doden, onder zich hebben en vervoeren geen ontheffing mogelijk.

Het doden van de platte schijfhoren is alleen onder strikte voorwaarden toegestaan. Alleen als determinatie door een specialist in het veld niet mogelijk is mogen er op een onderzoeklocatie maximaal 2 exemplaren worden gedood. Het doden is toegestaan met alcohol. Dit komt overeen met de beschrijving in het geactualiseerde inventarisatieprotocol. We leggen dit vast in voorschrift 25.

⁶⁷ Bijlage bij de e-mail van 18 maart 2021 (ons kenmerk 2021/0047639), bladzijde 3, §3. Aanvraag van aanvullende ontheffingen.

⁶⁸ Versie 18 februari 2021, onderdeel van de bijlage bij de e-mail van 18 maart (ons kenmerk 2021/0047639), bladzijde 9 en verder.

⁶⁹ Inventarisatieprotocol, versie 18 februari 2021, onderdeel van de bijlage bij de e-mail van 18 maart (ons kenmerk 2021/0047639), blz. 10.

⁷⁰ Besluit van de Staatssecretaris van Economische zaken van 15 oktober, DGAN-PDJNG / 15129301, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna. Gepubliceerd in de Staatscourant van 23 oktober 2015, nr. 36471.

⁷¹ www.verspreidingsatlas.nl

Rapen van amfibieëneieren

Volgens het projectplan vraagt u ook ontheffing aan voor het 'rapen' van eieren van amfibieën, die beschermd zijn volgens art. 3.5 Wnb. In het projectplan en de bijbehorende bijlage wordt de reden hiervoor niet onderbouwd. Ook is niet nader gespecificeerd voor welke soort dit nodig is.

Nagenoeg alle amfibieën, die vallen onder art. 3.5 Wnb (zie bijlage 3), zijn niet algemeen in Nederland.⁷² De staat van instandhouding is voor de meeste soorten niet gunstig. Het wegnemen van eitjes van deze soorten heeft direct een effect op de verjonging van een lokale populatie. Het gaat in de meeste gevallen om lokale kleine populaties. Het wegnemen van eitjes van deze soorten doet afbreuk aan het streven om de gunstige staat van instandhouding te herstellen. Een ontheffing kan voor het wegnemen van eitjes van deze soorten niet worden verleend.

⁷² Rode lijst 2009 in combinatie met verspreidingskaart 2020 in Verspreidingsatlas.nl

Onder zich hebben en vervoeren

U vraagt volgens het projectplan ook ontheffing aan voor het onder zich hebben of vervoeren van beschermde soorten⁷³. In het projectplan beschrijft u dat het gaat om Gestreepte waterroofkever (*Grafhoderus bilineatus*) en de Brede geelgerande waterroofkever (*Dytiscus latissimus*)⁷⁴. Hoewel u dat verder niet aangeeft, was dit ook van toepassing op het vervoeren van eitjes van streng beschermde amfibieën. Naast de eerder genoemde soorten en soortgroepen vraagt u in het schrijven van 18 februari 2021 ook voor de Bataafse stroommossel (*Unio crassus*), de Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*) en larven van beschermde libellen van dit verbod ontheffing.

Voor alle soorten geldt dat zij geen gunstige staat van instandhouding hebben. De bestaande populaties moeten in ieder geval behouden blijven. Het is niet uitgesloten dat de staat van instandhouding wordt aangetast door dieren uit de populaties weg te nemen. Het onder zich hebben en vervoeren van deze soorten is niet toegestaan.

Wij weigeren om ontheffing van artikel 3.6, tweede lid Wnb te verlenen.

Beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen

Wij weigeren ook om een algehele ontheffing te geven van het verbod om voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van alle beschermde soorten te beschadigen of te vernielen. Bij veldonderzoek op het land gaat het om rustplaatsen van amfibieën en reptielen. Dat blijkt uit de informatie in de bijlage bij het projectplan⁷⁵. Daarin wordt met name bij deze twee soortgroepen op de grond liggend materiaal omgedraaid om daar onder schuilende dieren op te sporen. Uit de beschreven werkwijze blijkt dat het omgedraaide materiaal altijd zorgvuldig teruggelegd wordt. Door deze werkwijze wordt de betreffende rustplaats niet beschadigd of vernield. De plek blijft behouden. Er is geen sprake van beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van andere beschermde soorten op het land. Daarom verlenen wij u ook hiervoor geen ontheffing. Dat is anders bij ecologisch onderzoek in water. In dat biotoop is het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen moeilijk te voorkomen met de aangevraagde vangmiddelen (zie verder onder C1.1.2, onder 'Maatregelen in moerassen en waterbiotopen').

In het geactualiseerde inventarisatieprotocol is er ook sprake van het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van drie keversoorten. Het gaat om het Vliegend hert (*Lucanus cervus*), Juchtleerkever (*Osmoderma eremita*) en Vermiljoenkever (*Cucujus cinaberinus*). Alle drie de soorten zijn zeldzaam in Nederland.

Het Vliegend hert komt lokaal nog voor, vooral binnen Natura 2000-gebieden. De larven zitten vooral tegen en in boomstronken met bijbehorend wortelstelsel dat door witrot is aangetast. Deze schimmel breekt het lignine van de houtvezels af. Hierdoor kunnen de larven bij de cellulose. De larven kruipen de witrotschimmel achterna het hout in. De aanwezigheid van witrot is de belangrijkste randvoorwaarde voor deze larven. In het protocol wordt beschreven dat van dood hout de schors wordt verwijderd. Dat gebeurt om aanwezige larven of volwassen insecten te onderzoeken. Deze werkwijze is voor deze soort niet geschikt. De larven (tot 9 cm) kruipen de houtrotschimmel achterna, de boom in. Ze zijn te groot om zich onder de schors te bevinden. De volwassen insecten leven niet onder de schors. Zij vliegen in een beperkte tijd van circa 4 weken in de periode juni tot half augustus. In die periode voeden zij zich met suikerhoudende sapstromen die uit wondjes in de bast van bomen druppelt. De vrouwtjes leggen waarschijnlijk hun eitjes in dezelfde broedboom als waar ze zelf zijn opgegroeid of op geschikte dode bomen in de directe omgeving. De beschreven beschadiging van de voortplanting- en rustplaats van deze soort tast mogelijk het microklimaat van de broedboom aan. Dat beïnvloedt de ontwikkeling van de larven. Het is niet uitgesloten dat het afbreuk doet aan het streven om de gunstige staat van instandhouding van

⁷³ Wet natuurbescherming, art. 3.6, tweede lid, met uitzondering van planten.

⁷⁴ Ook mieren worden genoemd, maar deze zijn niet beschermd op basis van de Wet natuurbescherming.

⁷⁵ Projectplan 'Inventarisatie flora en fauna door leden Netwerk Groene Bureaus', 30 aug 2019, Bijlage 1, blz. 6, bij de vierde opsommingsteken onder 'zichtwaarnemingen' en blz. 7, bij de derde opsommingsteken onder 'zichtwaarnemingen' (ons kenmerk 2019/0268127).

deze soort te herstellen. Een ontheffing voor het beschadigen en vernielen van de voortplantings- en rustplaats van deze soort kan niet worden verleend.

Tot voor enkele jaren kwamen de Vermiljoenkever en de Juchtleerkever in Nederland niet⁷⁶ of zeer schaars voor. Sinds 2012 is op enkele plaatsen in Nederland de Vermiljoenkever waargenomen. De omvang van de populatie van deze soort is niet bekend. De Juchtleerkever is wel aanwezig, maar zeer schaars.

Voor deze twee soorten geldt dat de voortplantingsplaats tevens de vaste rustplaats is. Dat betekent dat bij beschadiging zowel volwassen dieren als de larven worden getroffen. Beide soorten hebben specifieke eisen aan hun voortplantingsplaats en rustplaats. In het protocol wordt ook bij deze soorten beschreven dat van dood hout de schors wordt verwijderd. Eveneens om aanwezige larven of volwassen insecten te onderzoeken. Voor de Juchtleerkever is deze onderzoeksmethode volledig onbruikbaar. Die soort leeft niet in dood hout of onder schors.

Voor de Vermiljoenkever geldt dat zowel de larven als de volwassen kevers onder de schors leven van recent dood hout in vochtige bossen. Zij leven van andere larven die onder schors leven. De weergegeven onderzoeksmethode van het verwijderen van schors van de bomen tast het leefgebied van deze soort direct aan. Door het verwijderen van de schors droogt de stam snel uit. Hierdoor wordt een groot deel of de hele boom ongeschikt als voortplantingsplaats en rustplaats. Aanwezige larven kunnen hierdoor sterven en eitjes komen naar verwachting dan niet uit. In het inventarisatieprotocol wordt wel aangegeven dat het ontschorsen steekproefsgewijs plaats vindt en wordt beperkt tot 10% van het oppervlak. De invloed daarvan op het uitdrogen van de stam is, is niet weergegeven. Zeker is dat in ieder geval een groter deel van de stam dan alleen het ontschorste deel uitdroogt. De invloed op de aanwezige eitjes en larven is niet duidelijk. De staat van instandhouding van deze soort staat onder druk. Door de onzekerheden in de effecten voor de soort is geen duidelijkheid over het afbreukrisico van het streven om deze soort in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Hierdoor kan een ontheffing voor het beschadigen en vernielen van de voortplantings- en rustplaats van deze soort kan niet worden verleend.

C1.6 Alternatievenafweging

U geeft op het aanvraagformulier aan dat een alternatievenafweging niet van toepassing is. Volgens u worden er al methoden toegepast die individuen zo min mogelijk aantasten. Bovendien worden de inventarisaties uitgevoerd door ecologisch deskundigen die de minst verstorende werkwijze toepassen. Wij hebben in ons verzoek tot aanvulling u verzocht om een afweging van alternatieven voor de methodes van onderzoek. U verwijst naar het projectplan en de bijbehorende bijlage 1. In het projectplan en uw antwoorden⁷⁷ op onze vragen geeft u aan dat een vangmethode alleen wordt toegepast als een inventarisatie van een soort niet op basis van een zichtwaarneming mogelijk is. Als alternatief geeft u bureauonderzoek aan of veldonderzoek achterwege laten. Verder geeft u de beperkingen van onderzoek met behulp van (e)DNA weer. Volgens u kan deze techniek niet worden gebruikt als vervanging van veldonderzoek.

In uw reactie op onze vragen geeft u tevens aan dat het onderzoeksdoel niet van invloed is op onderzoeksmethode.⁷⁸ Het onderzoek gaat steeds om het vaststellen van de aan of afwezigheid van individuen per soortgroep. De meeste onderzoeken zijn volgens u brede inventarisaties naar de aanwezigheid van beschermde soorten op basis van fysieke waarneming en inschatting van de aanwezige habitats. Uit die eerste inventarisatie blijkt of vervolgonderzoek nodig is en voor welke soorten. Volgens u is alleen het doel, waarvoor gegevens nodig zijn, bepalend voor de opzet van het onderzoek. Het is niet bepalend voor de wijze waarop een individueel dier wordt gevangen of bekeken.

⁷⁶ Bron: <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/juchtleerkever-osmoderma-eremita> en artikel op NatureToday van 1 maart 2021.

⁷⁷ Notitie 'beantwoording vragen provincie Overijssel 14 febr. 2020' (ons kenmerk 2020/0075879) en uw reactie van 1 april 2020 op ons verzoek tot aanvullende informatie (ons kenmerk 2020/0103026), blz. 2, onder 3.

⁷⁸ In uw reactie van 1 april 2020 (ons kenmerk 2020/0103026) op ons verzoek tot aanvullende informatie van 19 maart 2020 (ons kenmerk 2020/0086860).

Onze reactie bij de alternatievenafweging

De alternatievenafweging is een van de wettelijke voorwaarden voor het afgeven van een ontheffing. Alleen als er aantoonbaar echt geen alternatieven zijn komen we toe aan de volgende wettelijke voorwaarde.

Bij de alternatievenafweging moet steeds worden afgewogen of een doelstelling van een project realiseerbaar is zonder het overtreden van verbodsbepalingen. Met andere woorden dus zonder negatieve gevolgen voor beschermde soorten. Bij ruimtelijke ingrepen kun je dan denken aan een andere locatie van het project of het anders uitvoeren van een project.

Bij ecologisch veldonderzoek lijken die alternatieven niet aanwezig te zijn. Toch zijn ook daarbij mogelijkheden om een onderzoek anders uit te voeren, waarbij het overtreden van verbodsbepalingen niet nodig is. Bijvoorbeeld als een veldonderzoek alleen tot doel heeft om de aan- of afwezigheid van een soort aan te tonen. Afhankelijk van de doelstelling van het onderzoek⁷⁹, de verwachte soort en de innovaties op het gebied van onderzoeksmethodes is traditioneel veldonderzoek met vangmiddelen niet zonder meer de beste optie. Een simpel voorbeeld hiervan is de vleermuis. Door de huidige technieken kan aangetoond worden of vleermuizen aanwezig zijn in een omgeving en welke soort het betreft. De mogelijkheden om op een andere wijze dan door vangen de aan- of afwezigheid van een soort aan te tonen breiden zich steeds verder uit.

Door de zeer brede aanvraag lijkt het lastig om deze alternatievenafweging te maken. Die afweging is vaak pas mogelijk per concreet uit te voeren veldonderzoek. Of door een duidelijk afwegingskader te geven onder welke randvoorwaarden een bepaalde onderzoeksmethode wordt toegepast per soort(-groep) en in welke periode. Daarbij moet de brede scoop aan methoden en technieken worden gebruikt. Dat vraagt ook om regelmatige aanpassingen van zo'n kader aan de nieuwste inzichten en technieken. In bijlage 1 bij uw projectplan heeft u een aanzet gegeven voor een dergelijk afwegingskader. Wij zien de beschrijvingen in bijlage 1 bij het projectplan echter niet als een alternatievenafweging. Zowel door de eerder beschreven omissies in deze bijlage (zie ook §C1.1.2) bij het projectplan als het ontbreken van een duidelijke afwegingskader is er geen sprake van een duidelijke alternatievenafweging bij alle uit te voeren veldonderzoeken.

In het algemeen bestaat het alternatief uit het inventariseren met behulp van gehoor en zicht. Als inventarisatie met zintuigelijke waarnemingen niet mogelijk is, wordt die methode toegepast die het minste effecten op beschermde soorten heeft. Daarbij moet steeds uitgegaan worden van de meest recente inzichten en wetenschappelijke kennis. Wij hebben dit vastgelegd in voorschrift 14.

Voor zover er alternatieven zijn hebben we dit in onze reacties op de aanvraag en de bijbehorende stukken weergegeven. Voor het doden van beschermde diersoorten met als doel om een soort op naam te brengen bestaan bijvoorbeeld legio alternatieven, waarbij het doden van een dier niet nodig is. In overeenstemming met de natuurwet moeten alternatieven altijd worden toegepast als daarmee schade aan een dier en dus een overtreding van een verbodsbepaling wordt voorkomen.

Door de aard van de aanvraag is het niet mogelijk om alternatieven voor de onderzoeksmethode en middelen op voorhand verder in te kaderen. Uit de jaarlijkse rapportageplicht moet de gehanteerde afweging per project naar voren komen (voorschriften 42).

C1.7 Wettelijk belang

Een ontheffing kan alleen worden verleend als er sprake is van een wettelijk belang. In het aanvraagformulier heeft u twee wettelijke belangen aangekruist. Het ecologisch onderzoek is volgens de aanvraag nodig 'in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de

⁷⁹ Bijvoorbeeld de doelstelling van een onderzoek is alleen het aantonen van de aan of afwezigheid van een beschermde soort. Een andere doelstelling kan zijn dat de functie van het gebied voor een soort moet worden vastgesteld. Of het onderzoek is bedoeld om de omvang van een populatie in beeld te brengen. Etc., etc., etc.

instandhouding van de natuurlijke habitats' en 'voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van soorten of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten'.

U geeft, kort gezegd, aan dat het ecologisch veldonderzoek nodig is om de instandhouding van beschermde soorten te borgen bij uitvoering van activiteiten. Zonder kennis over voorkomende flora en fauna is een beoordeling van mogelijke gevolgen voor instandhouding en eventueel benodigde effectieve maatregelen ten dienste van instandhouding (en verdere ontwikkeling) niet mogelijk.

Wij zijn van oordeel dat het wettelijk belang 'bescherming van de wilde flora of fauna ...etc.' voldoende is aangetoond. Het doen van ecologisch onderzoek draagt bij aan het beschermen en in stand houden van wilde flora, fauna en natuurlijke habitats.

Het tweede belang, genoemd op het aanvraagformulier, komt niet naar voren in de aangeleverde informatie. Voor de afhandeling van de aanvraag is dit verder niet meer relevant, nu het eerste belang voldoende is aangetoond.

C1.8 Beoordeling staat van instandhouding

In de aanvraag wordt op dit aspect niet ingegaan. Voor zover ontheffing gevraagd is voor het doden van dieren gaat het in nagenoeg alle gevallen om soorten die in hun voortbestaan bedreigd of ernstig bedreigd zijn. Het wegnemen van individuen uit populaties van dergelijke soorten staat op gespannen voet met de wettelijke voorwaarde dat er geen afbreuk gedaan mag worden aan het voortbestaan in een gunstige staat van instandhouding. De staat van instandhouding van deze soorten is al niet gunstig. Om die reden wordt de ontheffing geweigerd voor het doden, onder zich hebben en vervoeren van de betreffende soorten.

Door deze weigering worden er alleen van de Platte schijfhoorn zeer beperkt enkele individuen aan de natuur onttrokken. Het betreft maximaal 2 exemplaren van een onderzoekslocatie. Van alle andere soorten worden geen individuen aan de natuur onttrokken. Uitgaande van het gegeven dat dieren alleen als het nodig is worden gevangen en op dezelfde plek weer worden vrijgelaten zijn er geen gevolgen op de staat van instandhouding van beschermde soorten.

C1.9 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb⁸⁰ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging.

Wij zien in dit geval geen aanleiding voor een andere afweging op de aanvraag voor een ontheffing.

C1.10 Eindconclusie toetsing

De gevraagde ontheffing van de verbodsbepalingen verlenen we grotendeels. We weigeren ontheffing te verlenen voor het doden van twee waterkeversoorten, het rapen van eitjes van amfibieën⁸¹ en het onder zich hebben van eitjes van amfibieën, van weekdieren of kevers. Ook geven wij geen algemene ontheffing voor het beschadigen of vernielen van voortplantings- en rustplaatsen.

Er is een wettelijk belang aanwezig om de negatieve effecten op de betrokken soorten te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten wordt niet aangetast.

Voor een aantal verbodsbepalingen weigeren wij om andere redenen de ontheffing. Deels is er geen sprake van beschermde soorten. Ook is er in sommige gevallen geen verbodsovertreding. Daarnaast blijft niet in alle gevallen dat er een aanleiding is om ontheffing te verlenen.

C1.11 Zorgplicht blijft altijd gelden

⁸⁰ Art. 1.10, derde lid Wet natuurbescherming.

⁸¹ Amfibieënsoorten, vallend onder art. 3.5 Wet natuurbescherming (zie bijlage 3).

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb⁸². De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving.

C2 Adviezen

C2.1 Bespreking van adviezen

Burgemeester en Wethouders van alle gemeenten in de Provincie Overijssel zijn in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen op de aanvraag. De gemeenten zagen geen aanleiding om te reageren op de voorliggende aanvraag.

D Voornemen tot gedeeltelijke weigering

D1.1 bespreking reactie aanvrager op gedeeltelijke weigering

Wij hebben op 17 december 2020⁸³ de aanvrager in de gelegenheid gesteld om een reactie te geven op ons voornemen om de ontheffing gedeeltelijk te weigeren. Deze gedeeltelijke weigering betreft het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van vleermuizen, grondgebonden zoogdieren en reptielen. Daarnaast gaat het om het rapen van eieren van strenger beschermde amfibieënsoorten en het doden van twee waterroofkeversoorten ten behoeve van determinatie. Verder gaat het om het 'onder zich hebben en vervoeren' van gedode waterroofkevers en geraapte amfibieëneieren.

De vereniging Netwerk Groene Bureaus heeft op 18 februari 2021⁸⁴ een reactie gemaild. In deze reactie is niet nader ingegaan op de voorgenomen gedeeltelijke weigering.

In dit schrijven is wel voor andere soorten ontheffing gevraagd voor het doden, het onder zich hebben en vervoeren. Wij hebben het voornemen om de ontheffing voor die verboden voor deze soorten eveneens te weigeren. Op 21 april 2021⁸⁵ hebben wij de aanvrager in de gelegenheid gesteld om hierop een reactie te geven.

D1.2 Zienswijze NGB op tweede voornemen tot gedeeltelijk weigeren

Op 17 mei 2021 heeft de vereniging Netwerk Groene Bureaus via e-mail een zienswijze toegestuurd op de voorgenomen gedeeltelijke weigering.⁸⁶ Het betreft een zienswijze op de weigering om ontheffing te verlenen voor het doden, onder zich hebben en vervoeren van Bataafse stroommossel en larven van beschermde libellen. En de weigering om ontheffing te verlenen voor het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van Vliegend hert, Juchtleerkever en Vermiljoenkever.

Doden van Bataafse stroommossel

Bij de beschermde weekdieren Bataafse stroommossel (*Unio crassus*) is het incidenteel doden noodzakelijk vanwege de determinatie, zoals ook bij platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*).

Tijdens inventarisatieonderzoek worden soms exemplaren van weekdieren verzameld. Het gaat niet altijd om beschermde soorten. Soms zijn de verschillen tussen de soorten zo minimaal dat nader onderzoek met bijvoorbeeld een binoculair op een later tijdstip noodzakelijk is. Er worden steeds maar één tot hooguit enkele exemplaren per vindplaats verzameld. Dergelijke geringe aantallen vallen onder het natuurlijke verlies aan exemplaren in een populatie en hebben geen effect op de gunstige staat van instandhouding van die populatie. Bovendien geschiedt het verzamelen door ter zake deskundigen die aan

⁸² Art. 1.11, eerste en tweede lid Wnb

⁸³ E-mail van 17 december 2020, ons kenmerk 2020/0358597.

⁸⁴ E-mail met bijlage van 18 februari 2021, ons kenmerk 2021/0047639.

⁸⁵ E-mail van 21 april 2020, ons kenmerk 2021/0110422.

⁸⁶ E-mail van 17 mei 2021 met bijlage 'Zienswijze Netwerk Groene Bureaus op het voornemen om de gevraagde ontheffing van verbodsbepalingen te weigeren', ons kenmerk D2021-06-005596.

de hand van de aantallen gevangen individuen een goede inschatting kunnen maken in hoeverre het onttrekken van enkele exemplaren aan de populatie de gunstige staat van instandhouding van de populatie zal aantasten. Indien naar hun overtuiging de gunstige staat van instandhouding door het verzamelen in gevaar komt zullen ze geen exemplaren verzamelen.

Determinatie van de Bataafse stroommossel is noodzakelijk voor onderzoek naar eventuele effecten van ingrepen op deze soort, de verspreiding van deze soort, bescherming van habitats en naar waterkwaliteit.

In de machtiging is desgewenst op te nemen dat jaarlijks het aantal gedode dieren wordt gemeld aan de ontheffinghouder. De ontheffinghouder meldt het totaal aantal gedode dieren aan het bevoegd gezag.

Doden van larven van libellen

Libellenonderzoek door middel van het determineren van larven en exuviae (larvenhuidjes) is jaarrond mogelijk. Dit in tegenstelling tot het inventariseren van imago's (volwassenen). Daarnaast zijn er een aantal soorten, zoals de rivierrombout (*Gomphus flavipes*) en de beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*), die veel makkelijker als larve dan als imago te vinden zijn omdat ze in lage aantallen voorkomen en een zeer teruggetrokken levenswijze hebben. Bij onderzoek naar deze soorten is determinatie van larven en larvenhuidjes noodzakelijk omdat de soorten anders snel gemist worden. Hiernaast is een belangrijke reden om larven en larvenhuidjes te zoeken dat de vondst van een larve of larvenhuidje aantoont dat een libellensoort zich succesvol heeft voortgeplant op die locatie. Dit is belangrijk in verband met het aantonen van de functie en waarde van een watergang voor de betreffende soort en daarmee voor de bescherming van de soort.

Levende libellenlarven zijn niet of nauwelijks te determineren. Hiervoor is het gebruik van een microscoop noodzakelijk.

Onderzoek naar libellen larven wordt uitgevoerd door steekproefsgewijs met een schepnet in de waterkant materiaal te verzamelen. Door deze wijze van onderzoek wordt altijd maar een klein deel van een lokale populatie verzameld. Door de beperktheid en methodiek van onderzoek is er geen sprake van een negatief effect op de staat van instandhouding van de soorten.

De stelling dat meerdere alternatieve onderzoeksmethoden mogelijk zijn, onderschrijven wij dan ook niet: de aanwezigheid van habitatkenmerken wil niet zeggen dat de specifieke soorten aanwezig zijn, eDNA is niet voor alle soorten als inventarisatiemethode beschikbaar en een nauwkeurige determinatie met een microscoop aan de waterkant is praktisch niet mogelijk.

Beschadigen en vernielen voortplantingsplaatsen en rustplaatsen drie keversoorten

Met dank voor de analyse van de inventarisatiemethoden trekken we de aanvraag voor het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van vliegend hert en juchtleerkever in. Wel wordt ontheffing voor het verbod van verstoren van vliegend hert en juchtleerkever gevraagd voor het zoeken op boomstammen en (vliegend hert) lokken met rottende kersen.

De aanvraag voor het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de vermiljoenkever willen wij handhaven. De vermiljoenkever heeft een zeer verborgen levenswijze waardoor bij inventarisatie op zicht de soort snel gemist kan worden wat bescherming van de habitat bemoeilijkt.

De vermiljoenkever wordt na in 2012 jaarlijks op nieuwe plekken gevonden. Met name in Limburg en Oost- en Midden-Brabant is de kever wijd verspreid. Verwacht mag worden dat ten noorden en westen van de huidige vindplaatsen de kever ook zal opduiken.⁸⁷ De steekproefsgewijze werkwijze waarbij maximaal 10% van de locatie wordt aangetast leidt naar verwachting dan ook tot een verwaarloosbaar

⁸⁷ Colijn, E.O., J. Noordijk & Th. Heijerman 2021. Strikt beschermde vermiljoenkever breidt zich verder uit. – Nature Today 1-3-2021.

effect op de staat van instandhouding. Inventarisaties worden uitgevoerd door deskundig ecologen die op basis van de lokale habitat goed kunnen bepalen welke aantasting van de habitat verantwoord is.

D1.3 Reactie op de zienswijze van NGB

Doden van Bataafse stroommossel

De Bataafse stroommossel (*Unio crassus*) is makkelijk te verwarren met andere mosselsoorten uit de familie Unio. Specifieke kenmerken bevinden zich aan de binnenkant van de schelp, volgens het protocol van NGB. Hiervoor moet de mossel worden geopend en daarvoor is het doden noodzakelijk.

In de zienswijze is aangegeven dat slecht één tot hooguit enkele exemplaren per vindplaats verzameld wordt. Ook zou de deskundige in het veld een goede inschatting kunnen maken of het onttrekken van enkele exemplaren aan de populatie verantwoord is. Dat is in tegenspraak met de eerder aangegeven onmogelijkheid om de soort in het veld te herkennen zonder nader onderzoek. Als de soort niet herkend wordt is het niet mogelijk om een inschatting te maken van de omvang van de populatie.

Daarnaast heeft de ontheffing een zeer ruime reikwijdte, aangezien deze wordt door gemachtigd aan al haar leden (circa 80). Dat betreft onafhankelijke zelfstandige adviesbureaus. Elk bureau voert haar eigen onderzoeken uit. Er is geen sprake van een gecoördineerd onderzoek, waarmee verzekerd kan worden dat een vindplaats slecht één keer per jaar wordt bemonsterd.

Het achteraf melden van de aantallen gedode exemplaren vormt geen borging vooraf dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven om de lokale populatie in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Zowel door het onvermogen om de soort in het veld met zekerheid te herkennen, als de reikwijdte van de ontheffing in combinatie met het ontbreken van coördinatie tussen verschillende onderzoeken door verschillende bureaus, kan het streven naar een gunstige de staat van instandhouding niet op voorhand worden geborgd.

Verder blijkt uit de verspreidingsatlas dat deze soort in Overijssel niet aanwezig is. Er is in Overijssel dan ook geen sprake van een soort met een gunstige staat van instandhouding. De populatie moet zich hier nog ontwikkelen. Daar draagt elk levend exemplaar een belangrijke rol in. De zienswijze van NGB leidt niet tot een ander inzicht. De ontheffing voor het doden van deze soort in Overijssel weigeren wij.

Doden van larven van libellen

Wij verbieden niet om onderzoek uit te voeren. Voor de beschermde soorten, waarvan de populaties in een ongunstige staat van instandhouding verkeren⁸⁸, is wel een alternatieve methode nodig voor het identificeren van de larven, waarbij deze larven niet worden gedood. Er zijn determinatiewerken en het fotograferen van larven blijft mogelijk. Evenals het vangen en ter plekke determineren.

Als dit niet gezien wordt als alternatieve methoden om deze larven te identificeren, dan is veldonderzoek in de voortplantingsperiode een optie om het eileggen van de vrouwtjes waar te nemen. Ook het verzamelen van larvenhuidjes, die in de vegetatie hangen of op de grond liggen, is gewoon toegestaan.

Het steekproefsgewijs verzamelen van larven uit het water (en het doden) heeft volgens de zienswijze geen negatief effect op de staat van instandhouding. Er wordt slechts een klein deel van de populatie verzameld. Op basis van de zienswijze is daar echter geen zekerheid over. Daarin wordt gesteld dat de veldecoloog de soorten in het veld niet afzonderlijk kan onderscheiden, zonder nader onderzoek. Zonder herkenning van soorten is na het vangen geen inzicht in de soort of de omvang van de betrokken populatie.

Ook bij deze soorten geldt dat de ontheffing een zeer ruime reikwijdte heeft, aangezien deze wordt door gemachtigd aan al haar leden (circa 80). Dat betreft onafhankelijke zelfstandige adviesbureaus. Elk bureau voert haar eigen onderzoeken uit. Er is geen sprake van een gecoördineerd onderzoek, waarmee verzekerd kan worden dat een vindplaats van een bedreigde soort slecht één keer per jaar wordt bemonsterd.

Zowel door het onvermogen om de soort in het veld met zekerheid te herkennen, als de reikwijdte van de ontheffing in combinatie met het ontbreken van coördinatie tussen verschillende onderzoeken door

⁸⁸ Soorten op de nationale rode lijst met de status bedreigd, ernstig bedreigd of uitgestorven in Nederland.

verschillende bureaus, kan het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de beschermde libellen niet op voorhand worden geborgd. De zienswijze van NGB leidt niet tot een ander inzicht. De ontheffing voor het doden, onder zich hebben en vervoeren van deze soortgroep weigeren wij.

Beschadigen en vernielen voortplantingsplaatsen en rustplaatsen drie keversoorten

Het lokken van Vliegend hert met vocht of fruit om de aanwezigheid van de soort vast te stellen zien wij niet als verstoren. Ook het zoeken naar individuen van de Juchtleerkever op boomstammen zien wij niet als verstoren. Er is alleen sprake van het waarnemen van individuen, al dan niet gelokt met vocht of fruit. De dieren worden niet gevangen of verjaagd van het aangeboden vocht c.q. fruit. Hierbij is geen sprake van een overtreding van verbodsbepalingen. Een ontheffing hiervoor is niet nodig.

Voor de Vermiljoenkever geldt dat zowel de larven als de volwassen insecten onder de schors van recent gestorven bomen in vochtige bossen leven. Door de verborgen levenswijze is de aanwezigheid lastig vast te stellen.

De methode om de aanwezigheid van deze soort vast te stellen bestaat meestal uit het verwijderen van stukken schors van bomen. Deze methode wordt ook aangevraagd door NGB.

Staannde dode bomen zijn tot circa 5 jaar na afsterven geschikt leefgebied voor de Vermiljoenkever. Dat heeft onder andere te maken met de constante hoge vochtigheid achter de vastzittende schors. Met name voor het afzetten van eitjes en de jonge larven is het belangrijk of de schors voldoet aan de juiste randvoorwaarden, zoals vochtigheidsgraad, temperatuur en positie ten opzichte van de zon.⁸⁹ Sinds de eerste waarnemingen in 2012 wordt door verschillende deskundigen op het gebied van insecten (entomologen) aangegeven dat met de reguliere inventarisatiemethode het leefgebied wordt vernietigd.⁹⁰ Door het verwijderen van stukken schors droogt het specifieke leefgebied snel uit. Die uitdroging reikt bij staande bomen verder dan alleen het ontschorste deel en de randzones daarvan. Grote delen van staande bomen drogen uit en verliezen hun geschiktheid als leefgebied. Aanwezige eitjes en larven zijn tegen de droogte niet bestand en gaan verloren. Als het een locatie betreft met maar weinig recent afgestorven bomen vernietigd deze methode al snel veel geschikt leefgebied.⁹¹ De entomologen hebben naar een alternatieve onderzoeksmethode gezocht en gevonden. Om de verspreiding te monitoren maken ze met succes gebruik van uitgelegde lokstammen op de bosbodem om eileggende vrouwtjes te lokken.⁹² Liggende dode boomstammen op een vochtige bosbodem drogen minder sterk uit na het beperkt ontschorsen.⁹³

Wij onderschrijven de noodzaak om het voorkomen van de Vermiljoenkever te inventariseren c.q. te monitoren. De methode van het verwijderen van een deel van de schors staan we onder voorwaarden toe. Het steekproefsgewijs verwijderen van kleine stukken schors is uitsluitend toegestaan op liggende boomstammen die recent zijn afgestorven. Per boomstam mag op een klein oppervlakte schors verwijderd worden met een maximum oppervlakte van 25 cm x 50 cm. Dit geldt ook voor eventueel neergelegde 'lokstammen'. Het ontschorsen moet onmiddellijk worden gestaakt als larven of een volwassen insect van deze soort wordt gevonden. Het is niet toegestaan om schors van staande bomen te verwijderen. De staande dode stammen blijven ongedeed. Met deze voorwaarden blijft het leefgebied van deze soort zo veel mogelijk behouden en tast het onderzoek de staat van instandhouding niet aan.

⁸⁹ Jinze Noordijk, Ed Colijn, Dre Teunissen, Cor Vendrig, 2013, De Vermiljoenkever: een voor Nederland nieuwe habitatrichtlijnsoort geeft aanwijzingen voor bosbeheer. Artikel in De Levende Natuur, jaargang 114, nr. 5, blz. 187 – 190.

⁹⁰ Theodoor Heijerman, Jinze Noordijk, Ed Colijn, 2013. Komt de vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* in azijnzuurvallen? Nederlandse Faunistische mededelingen 40 – 2013. Blz. 9 – 14; Jinze Noordijk, Ed Colijn, Dre Teunissen, Cor Vendrig, 2013, De Vermiljoenkever: een voor Nederland nieuwe habitatrichtlijnsoort geeft aanwijzingen voor bosbeheer. Artikel in De Levende Natuur, jaargang 114, nr. 5, blz. 187 – 190

⁹¹ Theodoor Heijerman, Jinze Noordijk, Ed Colijn, 2013. Komt de vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* in azijnzuurvallen? Nederlandse Faunistische mededelingen 40 – 2013. Blz. 9 – 14

⁹² Succesvolle monitoringsmethode voor vermiljoenkever - 2016 - <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=22630>

⁹³ Theodoor Heijerman, Jinze Noordijk, Ed Colijn, 2013. Komt de vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* in azijnzuurvallen? Nederlandse Faunistische mededelingen 40 – 2013. Blz. 9 – 14

We leggen deze voorwaarden vast in voorschrift 27.

E Slotconclusie

Er zijn geen belemmeringen om de aangevraagde ontheffing voor het doen van ecologisch (inventarisatie)onderzoek in de provincie Overijssel grotendeels te verlenen. Voor een klein aantal handelingen weigeren wij de gevraagde ontheffing. Om de bescherming van natuurwaarden zo goed mogelijk te borgen zijn aan de ontheffing voorschriften verbonden.

BIJLAGE 3 – Wet natuurbescherming beschermde soorten art. 3.5, eerste lid

Het gaat om alle soorten die genoemd worden in bijlage IV Habitatrichtlijn, bijlage II Verdrag van Bern en/of bijlage I Verdrag van Bonn. Vogels vallen allemaal onder de reikwijdte van art. 3.1 Wet natuurbescherming.

Zoogdieren⁹⁴

- Vleermuizen – alle voorkomende soorten
- Bever
- Lynx
- Otter
- Wolf
- Wilde kat

Vissen⁹⁶

- Houting (GE)
- Steur

Amfibieën⁹⁸

- Boomkikker (BE)
- Geelbuikvuurpad (EB)
- Heikikker
- Kamsalamander (KW)
- Knoflookpad (BE)
- Poelkikker
- Rugstreeppad (GE)
- Vroedmeesterpad (KW)

Reptielen¹⁰⁰

- Gladde slang (BE)
- Muurhagedis (EB)
- Zandhagedis (KW)

Weekdieren¹⁰¹

- Platte schijfhoorn (KW)
- Bataafse stroommossel (VN)

Kevers¹⁰²

- Brede geelgerande waterroofkever (VU)
- Gestreepte waterroofkever (VU)
- Heldenbok (NT)
- Vermiljoenkever (NT)
- Juchtleerkever (NT)

Libellen⁹⁵

- Bronslibel (VN)
- Gaffellibel (BE)
- Gevlekte witsnuitlibel (KW)
- Groene glazenmaker (KW)
- Noordse winterjuffer (EB)
- Oostelijke witsnuitlibel (VN)
- Rivierrombout
- Sierlijke witsnuitlibel (VN)

Vlinders⁹⁷

- Apollovlinder
- Boszandoog
- Donker pimperlauwtje (EB)
- Grote vuurvlinder (EB)
- Pimperlauwtje (EB)
- Teunisbloempijlstaart
- Tijmlauwtje (VN)
- Zilverstreephooibeestje (VN)

Planten⁹⁹

- Drijvende waterweegbree (KW)
- Groenknolorchis (BE)
- Kruipend moerasscherm (EB)
- Zomerschroeforchis (VN)
- Geel schorpioenmos (BE)
- Kleine vlotvaren (VN)
- Liggende raket (VN)
- Tonghaarmuts (GE)

Rode-lijstcategorieën: BE = bedreigd, EB = ernstig bedreigd, GE = gevoelig, KW = kwetsbaar, VN = verdwenen uit Nederland.

IUCN-categorieën: NT = near threatened, VU = vulnerable

⁹⁴ Rode lijst NL zoogdieren 2020, o.a. diverse vleermuissoorten.

⁹⁵ Rode lijst NL flora en fauna 2016.

⁹⁶ Rode lijsten NL flora en fauna 2016.

⁹⁷ Rode lijsten NL Dagvlinders 2019

⁹⁸ Rode lijst NL amfibieën en reptielen 2009.

⁹⁹ Rode lijst NL flora en fauna 2016.

¹⁰⁰ Rode lijst NL amfibieën en reptielen 2009.

¹⁰¹ Rode lijst NL Land- en zoetwaterweekdieren 2004.

¹⁰² IUCN Rode Lijst update 2020.

BIJLAGE 4 – Desinfectie protocol veldwerk, RAVON

April 2020

Achtergrond

De huidziekte **chytridiomycose**, veroorzaakt door de schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* (Bd) en *B. salamandrivorans* (Bsal), veroorzaakt wereldwijd massale sterfte onder amfibieën, ook in Europa en in Nederland. In Nederland is de vuursalamander door introductie van de invasieve schimmel Bsal bijna uitgestorven. De schimmel is ook bij kamsalamander, Alpenwatersalamander en kleine watersalamander vastgesteld en kan sterfte bij deze soorten veroorzaken. Ook is vanaf 2010 **ranavirus** op meerdere plaatsen in Nederland aangetoond. Er zijn verschillende varianten van het ranavirus die ziekte kunnen veroorzaken bij vissen, amfibieën of reptielen. Ook herpesvirussen, *Saprolegnia*, *amphibiothecum* en nog vele andere ziekteverwekkers kunnen ziekte en sterfte bij amfibieën veroorzaken. Bovengenoemde amfibieziektes zijn niet schadelijk voor mensen.

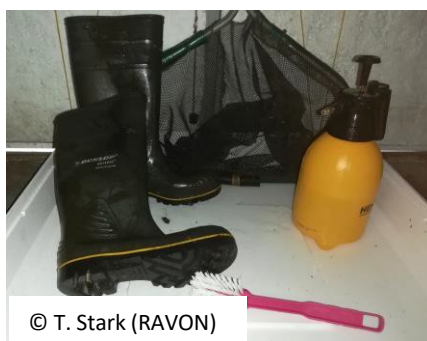
Er komt steeds meer kennis over en belangstelling voor ziektes bij amfibieën die populaties kunnen bedreigen. Het is voorsnog evident dat de mens een belangrijke rol speelt als verspreider van ziektes. Ongemerkt kunnen aan schoenzolen, schepnetten en emmers ziekteverwekkers van de ene naar de andere locatie worden gebracht. Om die reden kunnen activiteiten in het veld een potentieel risico vormen voor amfibieën.

Eenvoudige desinfectiemaatregelen die kleding en veldmaterialen ontsmetten zijn zeer effectief in het verminderen van de verspreiding van ziekteverwekkers naar nu nog 'schone' gebieden. In dit advies treft u eenvoudige, preventieve maatregelen aan die u kunt nemen. Dit advies richt zich alleen op de 'standaard' veldonderzoeksmethoden. Bij het verplaatsen van dieren is ook een grote kans op het verspreiden van ziektes. Wanneer herintroducties, verplaatsingen van dieren, etc. uitgevoerd worden gelden strengere hygiëne-eisen.

Het wordt aangeraden óók veldmaterialen te desinfecteren die gebruikt worden bij andere werkzaamheden in aquatische milieus, zoals o.a. onderzoek naar vissen, macrofauna en waterplanten.

© T. Stark (RAVON)

© T. Stark (RAVON)

© T. Stark (RAVON)

Referenties:

Johnson, M. L., et al. (2003). DOI: [10.3354/dao057255](https://doi.org/10.3354/dao057255)

Van Rooij, P., et al. (2017). DOI: 10.1371/journal.pone.0186269

Contact met RAVON: ziektes@ravn.nl

Advies:

- Hanteer amfibieën alleen als het echt noodzakelijk is. Er zijn geen beperkingen in het veld, zolang u voorzorgsmaatregelen neemt.
- Neem ook hygiënemaatregelen in acht als u met vissen, aquatische macrofauna, waterplanten of met reptielen in vochtige terreinen werkt (en de amfibieën ongemoeid laat).
- Amfibieën moeten altijd weer op de exacte vangstlocatie worden losgelaten.
- Als uw handen in contact komen met water of met amfibieën moeten wegwerphandschoenen (poederloos) worden gedragen. Nitril handschoenen (Eco Nitrile PF250) worden aangeraden vanwege het afdodend effect op Bd en Bsal. Neem ook desinfecterende handgel (ongeparfumeerd) mee.
- Alle materialen die tussen verschillende locaties¹⁰³ gebruikt worden, moeten worden gedesinfecteerd.
- Als u het water in bent gelopen, of contact hebt gemaakt met het water (of modder), moeten schoenen/laarzen/waadpak worden gedesinfecteerd.
- Parkeer uw auto iets verderop op een verhard pad en niet op (zachte modderige) vegetatie.
- Bd overleeft een korte periode (4 uur) van droogte niet, maar ranavirus en Bsal kunnen wel langer in leven blijven op droge oppervlakten. Het 4 uur laten drogen van je veldmaterialen tussen veldbezoeken door is dus voldoende effectief tegen Bd, maar niet volledig tegen ranavirus en Bsal.
- Dode en/of zieke amfibieën hebben een grote kans op de aanwezigheid van amfibieziektes en moeten daarom voorzichtig behandeld worden. Hanteer ze enkel met handschoenen, rapporteer zieke dieren en neem dode dieren mee (in een dubbele plastic zak). Neem bij het aantreffen van dode salamanders direct contact op met RAVON en meld ook vondsten van ziek uitziende dieren. Let op: het meenemen van dieren kan enkel wanneer u daarvoor een geldige ontheffing heeft. Neem contact op met RAVON voor meer informatie.

Reinigen en desinfecteren:

- Gebruik bij voorkeur 2 (of meer) sets materialen, zodat er geen chemicaliën gebruikt hoeven te worden in het veld.
- Borstel plantenresten, modderkluiten, etc. af op de veldlocatie.
- Spoel met water. Water uit een poel of vijver is prima. Zorg dat de materialen zo schoon mogelijk zijn.
- Desinfecteer materialen op onderstaande manier, bij voorkeur thuis, en anders op ruime afstand van het oppervlaktewater en probeer geen residu in het milieu te laten komen. Gebruik bijvoorbeeld een emmer of bak om in te desinfecteren en voer de oplossing thuis op de voorgeschreven manier af.
- Aangeraden ontsmettingsmiddelen zijn Virkon S (1% oplossing, gedurende ten minste 2 min.), bleek (minimaal 4% natriumhypochloriet) en 70% ethanol of spiritus (85% ethanol)¹⁰⁴. De minimale inwerktijd voor natriumhypochloriet en ethanol is respectievelijk 5 en 1 minuut. Gebruik altijd verse oplossingen.
- Spoel de materialen na desinfectie goed na met schoon (leiding)water.
- Was uw handen met een desinfectans en/of desinfecteer uw handen met een ongeparfumeerde desinfecterende handgel, verkrijgbaar bij vrijwel alle supermarkten en drogisten.

¹⁰³ Een locatie wordt gedefinieerd als een unieke poel of een bekensysteem die/dat niet in directe verbinding staat met ander oppervlaktewater.

¹⁰⁴ Niet alle middelen mogen buitenhuis gebruikt worden en de regelgeving hieromtrent verandert regelmatig, houd hier rekening mee bij het te gebruiken ontsmettingsmiddel. Het is enkel toegestaan Virkon S te gebruiken in 'ruimtes bestemd voor het verblijf van mensen', en dus niet in de open lucht

BIJLAGE 5 – Voorwaarden veldwerk zoogdieren

Het SARS-CoV-2 virus kan leiden tot de ziekte COVID-19 in mensen. Het virus is niet zeer soortspecifiek en kan van mens naar dier overgaan. Of en met welke kans SARS-CoV-2 ook Nederlandse grondgebonden zoogdieren kan infecteren onder veldomstandigheden is niet bekend. Uit voorzorg heeft de Zoogdierverseniging voorwaarden voor veldwerk aangescherpt. Hiermee wordt de kans op een besmetting van wilde zoogdieren door menselijke onderzoekers sterk verkleind.

Algemeen

De makkelijkste manier om een kans op overdracht van mens op zoogdier te verkleinen is om het contact niet op te zoeken als het niet nodig is. We adviseren iedereen die onderzoek wil uitvoeren zonder directe urgentie of noodzaak dit onderzoek uit te stellen tot de Covid-19 crisis voorbij is.

Naast de beschreven voorwaarden moeten altijd de standaard maatregelen in acht worden genomen. Het gaat daarbij om maatregelen die gelden voor de contacten tussen mensen onderling, maar zeker ook tussen mens en dier. Raadpleeg daarvoor altijd de website van de zoogdierverseniging en het RIVM voor de meest recente informatie.

N.B. Wanneer je de volgende klachten hebt is het niet toegestaan om veldwerk uit te voeren:

- verkoudheid,
- niezen,
- hoesten,
- keelpijn,
- moeilijk ademen
- koorts,
- maag- en darmklachten.

Het is bovendien niet toegestaan om in de buurt te komen van andere onderzoekers/veldwerkers tot 14 dagen na het verdwijnen van de bovenstaande symptomen.

Iedereen die bij het veldwerk aanwezig is dient op de hoogte te zijn van de aanvullende voorwaarden zoals beschreven in dit document. De verantwoordelijke persoon (zie ontheffing of machtiging) instrueert de aanwezigen en is verantwoordelijk voor een correcte uitvoering van de voorzorgsmaatregelen.

Het onderstaand protocol moet gevolgd worden door onderzoekers die in direct contact komen met (gevangen) zoogdieren en/of materialen die je gebruikt worden bij het onderzoek. We zijn lerende hoe de hygiëne maatregelen toe te passen én het uitvoerbaar te houden. Daarom kan het onderstaande protocol aan verandering onderhevig zijn.

Overdracht van het SARS-CoV-2 virus kan plaats vinden via

- 1) direct contact tussen besmette oppervlaktes (materiaal of handen) en zoogdieren, en
- 2) via aerosolen van mens naar zoogdier.

In dit protocol wordt beschreven hoe oppervlaktes schoongemaakt kunnen worden en schoon gehouden kunnen worden, evenals hoe aerosol transmissie vermeden kan worden.

Definities

- **schoon:** 'SARS-CoV-2 vrij'
- **vuil:** mogelijk niet 'SARS-CoV-2 vrij'
- **VBM:** vleermuisbeschermende middelen
- **ZBM:** Zoogdier Beschermende Middelen

Belangrijke tip

Beperk het aantal mensen dat bij het veldwerk aanwezig is en spreek af wie schoon werkt en wie niet.

Voorwaarden

Geschikte VBM/ZBM's, zoals bedoeld in deze voorwaarden:

- Mondkapje: neus en mond worden volledig bedekt en de zijanten sluiten goed aan op het gezicht. Beperk praten tot een minimum en adem normaal. Blaas niet door het mondkapje heen om bijvoorbeeld haren opzij te blazen bij het dier. Gebruik een mondkapje met beschermingsgraad FFP2.
- Handschoenen: Gebruik latex/plastic handschoenen. Stoffen handschoenen voldoen niet i.v.m. vocht- (en daarmee virus-) doorlaatbaarheid.
- Handen wassen:
 - Maak je handen goed nat. Neem wat vloeibare zeep uit een pompje/zeep. Wrijf de handen lang genoeg over elkaar, zorg dat de boven- en onderkant goed bedekt zijn met zeep.
 - Wrijf hierbij goed alle vingertoppen in.
 - Wrijf ook tussen de vingers.
 - Neem ook de polsen mee.
 - Spoel de zeep zorgvuldig af met stromend water.
 - Droog je handen goed af, vergeet hierbij niet de huid tussen de vingers.

Bij het drogen van de handen kunnen er ziekteverwekkers op de handdoek komen. Doe stoffen handdoeken regelmatig in de was.

Specifiek bij vleermuizen:

NB I: Indien gebruik van handschoenen niet mogelijk is, is kan een adequaat handenwasprotocol gebruikt worden. Geef aan in het werkplan aan waarom handschoenen niet mogelijk is, hoe je zorgt voor een adequaat handenwasprotocol en wanneer dit wordt toegepast.

NB II: indien je met bijtgevaarlijke vleermuizen werkt: trek dikker handschoenen aan over latexhandschoenen of twee paar handschoenen aan, of werk met schoon vangzakje tussen vleermuis en handschoenen, of gebruik sowieso dikker latex handschoenen. Voor verschillende typen handschoenen zie bijvoorbeeld bijgevoegde pdf geleend van de website van BCT vanaf pagina 4: waarin rode strepen zijn: niet van toepassing (want altijd surgical gloves dragen) en gele markeringen zijn: van toepassing voor protocol

Goed gebruik van geschikte VBM's en ZBM's:

- Normale volgorde van gebruik mondkapje/ en handschoenen is: eerst mondkapje opzetten, dan handschoentjes aantrekken. Pas als alle vangmaterialen zijn opgeborgen (of onderzoeker buiten 1,5 m zone is): eerst mondkapje afdoen, dan handschoenen uitdoen.
- Neem bij voorkeur het mondkapje niet af gedurende het veldwerk of tussen het hanteren van vleermuizen door. Indien je dit toch doet, bedenk dan wel dat je je handen daarna als 'vuil' moet beschouwen. Gebruik daarna bij voorkeur een nieuw mondkapje. Zijn die niet voorhanden; hergebruik je mondkapje. Bedenk dan wel dat je je handen daarna als 'vuil' moet beschouwen (nieuwe handschoenen).
- Vervang na drie uur dragen het mondkapje volgens de beschreven procedure.

- Gebruik VBM's of ZBM's zodra je dieren hanteert of schone materialen (vallen, veerunsters, vangzakken, etc) hanteert. Hergebruik je handschoenen niet. Raak geen vuile oppervlaktes of materialen aan (zoals je gezicht bijvoorbeeld).
- Vleermuizen -Gebruik VBM's zodra je binnen 1,5 meter van een vleermuis of van schone materialen komt zonder dat er een viruswerende barrière (muur, deurtje van vleermuiskast, afsluitbare (metalen) container met materiaal, etc) tussen jou en de vleermuis/schone materialen is.
- Grondgebonden zoogdieren- Gebruik ZBM's zodra je binnen 1,5 meter van een zoogdier of vangmiddel (inloopval/cameraval/etc.) komt zonder een viruswerende barrière.
- Draag een mondkapje in kleine (ondergrondse) ruimten en op zolders.
- Opzetten van mondkapje kan met vuile handen. Afnemen ook. Eventueel virus zal zich dan of op de buitenkant bevinden door de vuile handen (en wordt vervolgens door gebruik van mondkapje niet verspreid bij normaal gebruik) of aan de binnenkant (en wordt vervolgens door gebruik van mondkapje niet verspreid bij normaal gebruik). Bedenk dan wel dat je je handen daarna als 'vuil' moet beschouwen (en dus moet wassen/nieuwe handschoenen aantrekken).

Zorgvuldig schoonmaken en herbesmetting voorkomen

Alle materialen die tijdens het veldwerk worden gebruikt en of in contact kunnen komen met andere schone materialen of handschoenen, dienen schoon te zijn. Om materialen schoon te maken, kunnen een aantal methodes worden toegepast:

- Schoonmaken door te wassen/schrobben met zeep gedurende minimaal 20 seconden van het gehele oppervlak (afwasmachine werkt ook).
- Als wassen/schrobben met zeep gedurende 20 seconden niet uitvoerbaar is (*nadat alle organisch materiaal is verwijderd*): materialen met alcohol nat maken en laten verdampen.
- Alleen als wassen/schrobben met zeep gedurende minimaal 20 seconden (daaronder valt ook een afwasmachine) of gebruik alcohol niet uitvoerbaar is, kan worden volstaan met het plaatsen van de materialen in daglicht gedurende drie dagen.
- Extra attentie voor schrijfmateriaal ed. Als deze worden gebruikt door degene die ook de dieren of vangmiddelen hanteert, dan dienen ook deze materialen schoon te zijn. Schakel liever iemand anders in om notities te maken (vanaf minimaal 1,5 meter afstand).
- Overweeg of materiaal vervangen kan worden door dingen die eenmalig te gebruiken zijn of makkelijker schoon te maken/houden zijn. Bijvoorbeeld: plastic wegwerp weegzakjes.

Om besmetting van schone materialen te voorkomen is het belangrijk om tijdens en na het schoonmaken zelf ook 'schoon' te blijven en herbesmetting te voorkomen:

- Schone materialen mogen niet meer gehanteerd zonder VBM's / ZBM's of niet in aanraking komen met vuile oppervlaktes, totdat de materialen weer schoon zijn gemaakt. Berg ze bijvoorbeeld op in een schone hersluitbare container. De regel is dus ook: met VBM's of ZBM's mag je alleen schone materialen hanteren, anders dien je daarna je handen als vuil te beschouwen.
- Draag geschikte VBM's / ZBM's zodra je binnen 1,5m van vangmaterialen (incl, alle indirecte vangmaterialen zoals schrijfmateriaal) komt. Ook als er geen vleermuizen / zoogdieren in de buurt zijn! Op deze manier blijven de materialen schoon.

- Door materialen zorgvuldig schoon te houden tussen vangacties, en alle materialen in een afsluitbare container of iets dergelijks op te bergen, kan voorkomen worden dat ze telkens schoongemaakt moeten worden.
- Maak materialen die vuil geworden zijn weer schoon (tijdens of na een vangsessie) en berg ze schoon op voor gebruik voor de volgende keer.
- Zorg voor een eenduidig en overzichtelijk systeem om schone en vuile materialen uit elkaar te houden. Markeer bijvoorbeeld schoon materiaal met een blauw stickertje/plakkertje, en vuil materiaal met een rood stickertje.
- Neem iets mee om materiaal in op te bergen dat per ongeluk 'vuil' is geworden. Of neem schoonmaakmiddelen mee om tussen door te ontsmetten.